Apare bilunar

REVISTA CULTULUI MOZAIC

Anul XVII • IIAR 5732 • 12 pagini, 1 leu

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA : BUCUREŞTI, STR. SF. VINERI 9 — TELEFON 15.50.90

Nr. 274

15 APRILIE 1972

PESAH 5732
ÎN OBŞTEA NOASTRĂ

Pesah, Hag Haaviv a venit odată cu primii fiori ai primăverii. Şi, odată cu întreaga natură, căminele noastre s-au innoit, s-au purificat, s-au eliberat de miasmele iernii, s-au împodobit cu luciul curăţeniei de Pesah. Iar lumina acestei sărbători a libertăţii care ne-a umplut inimile sălăşluieşte şi acum în fiecare dintre noi. A fost, neîndoielnic, un Pesah în bucurie, o îndoită bucurie — aceea de a fi ajuns acest Pesah şi aceea de a-l fi putut serba în deplină libertate şi cu toate cele de cuviinţă.

ÎNDESTULARE PE MESELE DE PESAH

Ca în fiecare an, pregătirile au început cu multe săptămîni înainte. Cu grijă gospodărească, comunităţile evreieşti mozaice din întreaga ţară au fost aprovizionate din belşug cu alimente rituale. Aproape 200 000 kg. azimă şi făină de azimă au fost distribuite credincioşilor evrei. Carnea caşer şi vinul ritual, asigurate în cantităţi suficiente, au îmbogăţit mesele festive din fiecare cămin evreiesc.

Urmînd îndemnul *„Kol dihfin iete veiehol"*, Federaţia şi comunităţile au venit în sprijinul coreligionarilor lipsiţi de mijloace cu ajutoare şi alimente rituale. Mai bine de 10 000 fraţi şi surori — bătrîni, bolnavi, fără familii — au beneficiat de aceste ajutoare, pentru împărţirea cărora mai multe comisii au lucrat, de dimineaţa pînă seara, în Bucureşti şi diverse oraşe din ţară. A fost o admirabilă afirmare a principiilor noastre de iubire a aproapelui, prin înfăptuirea cărora fiecare credincios evreu, indiferent de situaţia sa materială, a putut serba Pesahul potrivit tuturor prescripţiilor religioase şi în reală îndestulare.

PRELUDIU

Apropierea Pesahului s-a simţit cu intensitate crescîndă în întreaga lună ce desparte sărbătoarea azimei de aceea a Purimului. Elevii cursurilor de Talmud Tora au studiat pasaje semnificative din Hagada, conferinţele de iudaistică au fost consacrate figurii lui Moşe, corurile cursurilor de Talmud Tora au exersat cu asiduă stăruinţă cîntecele tradiţionale.

Ca în fiecare cămin evreiesc, o mare muncă s-a depus şi la restaurantele rituale pentru efectuarea curăţeniei, înlocuirea veselei, îndepărtarea *hameţ*-ului. Întreaga această acţiune s-a desfăşurat sub atenta şi competenta supraveghere a d-lui prim rabin I. M. Marilus.

Momentul premergător cel mai solemn a fost, fără îndoială — Şabat Hagadol, marcat prin predica tradiţională rostită de Eminenţa Sa dl. Şef rabin dr. Moses Rosen, la sinagoga Malbim din Bucureşti.

În seara zilei de 26 martie, a avut loc, în prezenţa a numeroşi enoriaşi veniţi cu familiile lor, Sederul organizat de cursurile de Talmud Tora, festivitate de adîncă semnificaţie. Aşa cum sublinia Eminenţa Sa în predica rostită cu acest prilej, De un farmec aparte, Sederul oficiat de copiii pregătiţi cu devotament şi migală de d-nii Segal Marcu şi Iacob Moise, precum şi de dl. dirijor A. Schwarz, a fost un eveniment memorabil atît pentru elevii cursurilor noastre de Talmud Tora, cît şi pentru toţi cei prezenţi în sinagogă.

FRUMUSEŢEA SERILOR DE PESAH

Două seri mai tîrziu la templul coral, şi la alte sinagogi şi temple, au venit enoriaşi, tineri şi tinere, oaspeţi de peste hotare, să întîmpine, în ambianţa pioasă a lăcaşului de cult, Pesahul. După oficierea rugăciunilor tradiţionale, Eminenţa Sa d. Şef rabin dr. Moses Rosen a rostit o predică, ascultată cu luare aminte de asistenţă. (Concomitent, în toate sinagogile din ţară s-a dat citire mesajului adresat de Eminenţa Sa credincioşilor mozaici din Republica Socialistă România cu prilejul acestei sărbători). În continuare, corul cursurilor de Talmud-Tora a intonat, sub conducerea plină de temperament a maestrului Haim Schwartzman, minunate cîntece de Pesah.

Răspunzînd unui îndemn interior, aproape două mii de coreligionari — care dintr-un motiv sau altul nu au putut oficia ceremonialul primelor două seri de Pesah în căminele lor — au venit să prăznuiască Sederul în diverse săli în care Federaţia Comunităţilor Evreieşti Mozaice şi comunitatea din Bucureşti i-au primit cu caldă ospitalitate. Dl. Şef rabin, însoţit de conducătorii Federaţiei, a adus participanţilor la Sederele colective din incinta sediului Federaţiei, a templului coral şi din biblioteca talmudică urările tradiţionale şi calde cuvinte de dragoste. Totodată, domnia sa a vizitat căminele

(Continuare în pag. IV-a)

Templul coral din Bucureşti în prima seară de Pesah. — (Înaintea rugăciunii de Maariv).

אין דער בוקארעשטער כאָר־שול, די ערשטע סדר־נאכט (פארן דאוונען מעריב)

TELEGRAMĂ

Domnului
NICOLAE CEAUŞESCU
Preşedintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România

Comunităţile evreieşti mozaice, clerul şi credincioşii noştri din tot cuprinsul ţării vă exprimă prin mine profundă recunoştinţă pentru energia şi dinamismul cu care promovaţi neabătut politica de pace şi colaborare internaţională a României, politică bazată pe principiile nobile ale independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne, egalităţii în drepturi şi avantajului reciproc.

Recenta Dv. călătorie în Africa a înălţat şi mai mult prestigiul României socialiste şi a confirmat din nou umanismul şi înţelepciunea iubitului său cîrmuitor.

Vă încredinţăm de întregul nostru devotament şi de hotărîrea fermă de a face totul spre a contribui la întărirea şi înflorirea scumpei noastre patrii, România — nume ce a devenit un simbol mondial al străduaniei neobosite pentru pace între popoare.

Dr. MOSES ROSEN
Şef rabinul cultului mozaic
şi preşedintele Federaţiei
Comunităţilor Evreieşti Mozaice
din România

Lubavitcher Rebe la 70 de ani

„Ufaratzta yama vekedma... Şi te vei răspîndi în toate direcţiile" (Facerea 28, 14). Acest verset al Torei este tema uneia dintre melodiile favorite ale hasidimilor Lubavitch (Habad). Acelaşi verset biblic este deviza actualului conducător al acestei cunoscute mişcări, Eminenţa Sa Menahem Mendel Schneerson, pe care aderenţii săi din întreaga lume, şi alături de ei toţi cei ataşaţi de valorile noastre tradiţionale, îl sărbătoresc în această lună, cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani.

De la curtea sa rabinică din Brooklyn (Statele Unite ale Americii) *Lubavitcher Rebe*, cum i se spune cu nespusă veneraţie şi iubire, conduce şi îndrumează zi de zi hasidimii săi din zilele noastre. Continuator al unei tradiţii de aproape două secole, rabinul Menahem Mendel este unanim considerat a fi una din figurile religioase proeminente. Viaţa şi opera sa alcătuiesc un capitol important în istoria iudaismului secolului al XX-lea, fiind o fericită îmbinare între învăţătură şi faptă.

Casa rabinică Lubavitch a fost întemeiată de către rabi Şneuer Zalman din Liady, care a trăit între anii 1745—1813. În întunericul şi apăsarea vieţii evreieşti în condiţiile asupririi ţariste, învăţătura hasidică a bătrînului rabin — cum este denumit în tradiţia hasidică — a însemnat o lumină dătătoare de încredere şi speranţă. Ctitorul curentului religios Habad (iniţialele cuvintelor ebraice *Hohma, Binaa, Daat*, inteligenţă, înţelepciune, cunoaştere) a trăit în mijlocul şi pentru credincioşii săi, avînd de suferit pentru ideile sale. Întemniţat de autorităţile ţariste, el este izbăvit pe cale aproape miraculoasă, ziua respectivă (19 Kislev) fiind şi azi prăznuită în fiecare an cu mare bucurie de hasidimi. Rabinul Şneuer Zalman a scris lucrarea de filozofie religioasă „Tanya", o sinteză originală şi profundă a gîndirii abstracte a gaonului din Vilna şi fervoarea plină de simţire a lui Baal Şem Tov, creatorul hasidismului. Din această sămînţă a răsărit arborele mişcării Habad.

Născut în anul 1902, la 11 Nissan 5662, rabi Menahem Mendel este fiul renumitului cabalist şi erudit talmudist, rabi Levi Iţhak, şi strănepotul celui de al treilea Lubavitcher Rebe, Rabi Menahem Mendel din Lubavitch.

De la vîrstă fragedă rabinul a dovedit ascuţimea minţii sale. A trebuit să părăsească hederul pentru că era cu mult mai avansat faţă de ceilalţi copii. Tatăl său i-a angajat profesori particulari, dar curînd îşi însuşise tot ce aceştia îi puteau preda. Astfel, tatăl fu obligat să se ocupe el însuşi de instruirea acestui copil. La 13 ani, la Bar Mitzva, era considerat un *ilui*.

Paralel cu studiile religioase, face strălucite studii laice, absolvind Politehnica din Berlin (unde dobîndeşte titlul de inginer) şi Sorbona (filozofie).

În anul 1941 se stabileşte în Statele Unite, fiind numit preşedinte al Comitetului executiv al organizaţiei pentru învăţămînt în cadrul mişcării Lubavitch, precum şi a mecanismului de asistenţă socială şi Oţar Hahasidim, editura mişcării. Paralel cu aceste activităţi, rabi Menahem Mendel scrie tratate hasidice şi cabalistice, precum şi response la o serie largă de teme legate de Tora.

(Continuare în pag. III-a)

EVOCĂRI

GIORDANO

A fost fiul vestitului tipograf ieşan H. Goldner. A trăit între noiembrie 1861 şi 20 octombrie 1929, în oraşul care i-a furnizat material de prelucrare pentru ghiduşiile şi săgeţile sale. A fost un umorist, genul lui preferat fiind epigrama şi epitaful. În 1882, împreună cu publicistul N. A. Bogdan, a redactat revista de satiră şi de umor *Bomba*. Peste cinci ani conduce ziarul *Noutatea*.

Epigramele reuşite au un destin al lor: se propagă din gură în gură, dar autorul lor rămîne necunoscut. Ele călătoresc asemenea anecdotelor, dar au viaţă mult mai lungă. Aşa s-a întîmplat cu multe epigrame ale lui Giordano. De pildă catrenul închinat „limbutei G":

„Să te-asemăn unui clopot...
Dar e slab-asemănare.
Ştiu, deşartă eşti ca dînsul
Dar ţi-e limba mult mai mare".

Sau celălalt, „doctorului Pori":

O para de la un bolnav
N-ai luat vreodată, Pori;
Nu doar că degeaba-i cauţi...
Îţi plătesc moştenitorii".

Merită să ne ocupăm, chiar din goana condeiului, de opera unui epigramist? De aceste pastile literare cu poantă? Credem că da, merită. Un umorist român susţinea că „după cum cărbunele cristalizat devine diamant, tot astfel numai cristalizat spiritul poate deveni epigramă". Definiţia cinsteşte genul şi poate fi reţinută.

Voltaire a strălucit şi ca epigramist, gen literar în care a debutat la frageda vîrstă de 10 ani. Epigrama lui Giordano

„Un cîine i-a muşcat
Mîinile
Şi a murit turbat
Cîinele".

este o parafrazare după o epigramă prin care Voltaire l-a făcut nemuritor pe găunosul critic Freron. În epigrama lui Voltaire, Freron e muşcat de un şarpe şi „sărmanul şarpe a crăpat".

Filologul Barbu Lăzăreanu, în broşura „Cu privire la Epigrame şi Epigramişti", consacră lui Giordano capitolul „Apa, Lumina şi Vinul": Renumita şi caracteristica lipsă de apă a Iaşiului, a avut parte — ca o compensaţie — de prezenţa altui nesecat izvor al inspiraţiei comice. Edililor se adresează astfel:

Se-neacă tîrgul în noroi
Şi milioanele se pradă;
Ar da cu pietre lumea-n voi,
Dar nu găseşti o piatră-n stradă.

Epigramele pe care Giordano le concepea în serii, precum cele privind (adică înţepînd şi totodată caracterizînd) pe Stan Sugilă, Barbu Lăzăreanu le etichetează „miniaturi de satiră — proiectile la fel cu piatra zvîrlită din praştia ciobanului psalmist". (...)

„Prin crearea acestui tip, epigramistul a dărîmat o prejudecată, arătînd cît de şubrede, cît de convenţionale sînt uneori clasificările şi calificările cu pretenţii de calificări literare". Din frînturi de personalitate, încuiate în cîte patru versuri, Giordano a conturat cu forţă plastică şi sugestivă pe Stan Sugilă. Din suita de 17 epigrame, transcriem pe a XIV-a:

„A intrat fecior în casă
Nu doar din senin;
Cînd îl strigă, mult îi place
Să răspundă: vin".

În acelaşi ciclu remarcăm prezenţa lui Stan Sugilă la disputa gramaticală încă nepotolită după trecerea de la alfabetul chirilic la cel latin. „Giordano — scrie autorul broşurii mai sus amintite — îl face pe Sugilă să participe prin manifestarea unei bucurii rostite moldoveneşte":

„Şi lui Stan îi pare bine c-a murit vechiul az-buche.
Nu -nţelegeţi pentru ce?
Alfabetul azi începe
Cu a.b.

Din multele periodice la care a colaborat, amintim *Ştafeta*, *Contemporanul* şi (mai susţinut) la *Opinia*, ziar care se imprima în tipariţa tatălui său. În anii din preajma morţii, a redactat *Sarpicinema* (1926) care, din 1928, şi-a schimbat titlul în *Spectacolul*.

Opera lui Giordano începe în buzunarul vestei. Întîia ediţie din „Epigrame" a apărut în 1893; ultima (a treia) — intitulată „Stihuri şi Epigrame" — în 1925. Ea cuprinde şi cîteva pagini de epigrame în proză „Fire de nisip", cu şfichi satiric (un fel de nisip în ochi...).

„Dacă vreai automobil, să-ţi dau eu un sfat: cu o spinare flexibilă ca guma, mai repede ajungi la roţi de cauciuc".

„Pe îmbogăţitul de război îl cunoşti cînd se laudă, cînd porunceşte şi cînd nu te mai salută".

„N-ar putea plăpumarii să inventeze ceva ca omul să nu se poată întinde mai mult decît îi e plapuma?".

„Din copilărie învăţăm a vorbi şi apoi un şir îndelungat de ani, în şcoală, universitate etc. Dar a tăcea, atît de necesar de atîtea ori, nu se învaţă nicăieri".

„Dacă ai naufragiat pe valurile vieţii, insula zărită ce o crezi refugiu, să ştii că, de obicei, e locuită de canibali".

Aceste puţine citate cred că demonstrează că opera lui Giordano, chiar dacă a reuşit să îşte un zîmbet, un simplu zîmbet, merită să fie scuturată de colb. Printre piticile satire (azi le-am spune minisatire...), sînt unele cu valoare documentară pentru refacerea unei epoci, a unei ambianţe. Cum de pildă cele consacrate întunericului şi murdăriei oraşului Iaşi şi adresate — la vremea lor — primarului acelei urbe.

Vom încheia cu o epigramă adresată unui cîrciumar şi intitulată „Nunta de la Cana":

„Un mister e-n beci la tine
Ce-l cunoaşte numai vrana;
Parcă-i nunta de la Cana
— Teafăr nici un vin nu scapă —!
Totuşi e o deosebire:
Vinul se preface-n apă..."

SAŞA PANĂ

ARGHEZI ÎN LIMBA EBRAICĂ

În editura „Eked" din Tel Aviv şi în traducerea ebraică a lui Shimon Haran, a apărut un volum de poezii de Tudor Arghezi.

Volumul, într-o frumoasă prezentare grafică, cuprinde 20 de poezii ale marelui poet, apărute la Bucureşti în culegerea intitulată „Frunze".

MUZICĂ ROMÂNEASCĂ LA RADIO ISRAEL

O oră de muzică românească a transmis recent radiodifuziunea israeliană. În cadrul emisiunii s-au transmis un program de muzică uşoară şi melodii populare româneşti, executate de Margareta Pîslaru, Anda Călugăreanu, Gică Petrescu, Ion Voicu (fluier) şi alţii. În cadrul emisiunii s-a transmis un interviu luat compozitorului Alexandru Mandi, care a vizitat recent Israelul. Cu acelaşi prilej s-a făcut o succintă prezentare a dezvoltării pe care o cunoaşte muzica uşoară în România şi a festivalurilor naţionale şi internaţionale care au loc la Braşov şi Mamaia.

Arderea de mirodenii

Arderea de mirodenii, atît de răspîndită în religiile orientului antic, a fost cultivată şi de vechii evrei. Totuşi, ea este menţionată în Biblie într-o perioadă mai tîrzie. Proferţii, enumărînd eforturile credincioşilor de a cîştiga harul lui Dumnezeu, înşiră tot ceea ce făceau credincioşii şi toate darurile pe care le ofereau, dar nu fac aluzie la sacrificiul tămîii. Iermiahu este primul care într-o asemenea enumerare spune: „Ce folos de tămîia din Şeba şi de trestia aromată dintr-o ţară îndepărtată? (Ier. 6, 20). E evident că a oferi tămîie era considerat drept un lucru rar şi preţios, deoarece provenea dintr-o ţară îndepărtată şi era costisitor. Începînd de la această perioadă, arderea de mirodenii e menţionată mai des, mai ales în Cronici. De aici se poate deduce că sacrificiul arderii de tămîie nu era frecvent în perioada primilor profeţi şi că a devenit mai popular abia în timpul lui Iermiahu, pentru a juca un rol important abia în perioada post-exilică.

La început, arderea de tămîie însoţea alte sacrificii. Jertfirea de animale — minha — necesita şi tămîie, care era arsă sub numele de azkara pe altarul cel mare al templului. Jertfa celor 12 pîini era de asemenea însoţită de arderea de tămîie. Cînd pîinile vechi erau luate de Şabat pentru a fi înlocuite cu altele noi, vechea tămîie era aruncată în foc pe jertfelnicul cel mare. În două cazuri tămîia era eliminată: în sacrificiile aduse de cei căzuţi în păcat şi de leproşii vindecaţi (Lev. 14, 10).

Sacrificiul fără alte adăugiri — tamid se făcea de două ori pe zi, dimineaţa şi seara, precum şi de Iom Kipur, cînd însuşi marele preot ardea tămîia în cădelniţă, în Sfînta sfintelor şi nu ca de obicei pe altarul de ars tămîie.

În Exodul (30, 34) găsim reţeta tămîii sfinte: „Ia-ţi mirodenii bine mirositoare, balsam, unghişoară cu bun miros, galbanum şi pe lîngă acestea tămîie curată. din toate aceeaşi măsură. Şi din ele toate fă tămîie de tămîiat, un amestec precum il face meşterul de miresme, cu adaus de sare". Ulterior. tradiţia a considerat că aceste mirodenii nu sînt suficiente şi a adăugat smirnă (mor), lavandă (şibolet nerd), şofran (carcom), scorţişoară (kinnamon) şi altele. Josephus Flavius vorbeşte de 13 ingrediente.

În templu, tămîia se prepara odată pe an pentru tot anul, 368 de minas, una pentru fiecare zi şi trei în plus pentru Iom Kipur.

O mare importanţă se acorda fărîmiţării ingredientelor. Omul care executa această treabă se încuraja singur, repetînd cuvintele „Hadek heţev = Fă-le mai mărunte!". În timpul lui Herodes pregătirea tămîii era un privilegiu al familiei Abtinas, considerată că posedă o reţetă specială, care face ca fumul să se ridice în forma unui trunchi de curmal. Fumul se ridica pînă la tavan, apoi cobora şi cuprindea întreaga încăpere. Familia Abtinas a refuzat să divulge secretul şi membrii ei au fost îndepărtaţi din slujbă, dar ulterior au fost rechemaţi, neputînd fi înlocuiţi; ei au explicat că păstrează secretul ca nu cumva tămîia să fie folosită pentru adorarea idolilor. Mişna le menţionează numele, considerîndu-i nedemni. Rabi Iohanan povesteşte că un bătrîn din familia Abtinas i-a adus un sul care conţinea lista tuturor ingredientelor ce intrau în combinaţia tămîii, spunîndu-i: „Ia-l, dacă se consideră că familia Abtinas nu mai e demnă de încredere". Rabi Akiva a plîns auzind aceasta şi a spus: „De acum înainte nu mai trebuie să menţionăm numele lor ca al unor vinovaţi".

Sacrificiul de tămîie poate fi explicat prin faptul că oamenii ofereau lui Dumnezeu ceea ce le plăcea lor. Iar fumul care se ridica era considerat ca un simbol sau ca un vehicul al rugăciunilor. Maimonide considera jertfa de tămîie drept o încercare de a acoperi mirosurile produse prin tăierea animalelor de jertfă. Tămîia era considerată şi un antidot împotriva bolilor. De aici credinţa că chiar şi recitarea capitolului despre tămîie împiedică moartea să intre în case.

CEL MAI MODERN MAGAZIN UNIVERSAL

Ministerul Comerţului Interior a elaborat pentru acest cincinal un amplu program de extindere a suprafeţelor comerciale. În această acţiune se înscrie şi construirea celui mai modern magazin universal din ţară. El va fi amplasat în piaţa Unirii din Capitală şi va fi dat în exploatare în luna iulie 1974. Dimensiunile sale sînt de natură să satisfacă exigenţa tuturor amatorilor de statistici: valoarea investiţiei: 96,9 milioane lei; suprafaţa: 30 000 mp (de 4 ori mai mare decît magazinul „Victoria"); volumul vînzărilor anuale: 1,3 miliarde lei; numărul vizitatorilor într-un an se estimează la 20—22 milioane; 10 scări rulante şi 6 lifturi vor transporta zilnic în magazin circa 70 000 clienţi; sub acelaşi acoperiş, pe 6 etaje, la parter şi subsol, se vor vinde mărfuri într-o gamă extrem de largă, peste 120 000 de articole şi sortimente.

„MADE IN ROMANIA"

La Uzina de pompe din Capitală se fabrică o bogată şi diversificată gamă de pompe — peste 600 de tipuri în mai mult de 3 000 de variante, pentru necesităţile industriei, agriculturii, transporturilor şi ale altor sectoare. Pentru performanţele lor tehnico-funcţionale, produsele uzinei sînt cunoscute în peste 20 de ţări ale lumii. Uzina este înzestrată cu maşini şi utilaje de mare tehnicitate, multe din ele concepute şi realizate în cadrul programului de autoutilare.

FANTEZIE ÎN CULORI

Creaţie a industriei socialiste, Fabrica de confecţii din Bacău dispune de linii tehnologice moderne, instalate în spaţii luminoase, bine întreţinute. Oameni pasionaţi de meseria lor realizează aici un bogat nomenclator de produse. În prezent, unitatea produce peste 120 de sortimente de confecţii moderne, destinate copiilor şi bărbaţilor. Calitatea superioară a confecţiilor realizate la Bacău a contribuit la creşterea continuă a prestigiului fabricii atît pe piaţa internă, cît şi în Elveţia, Canada, Uniunea Sovietică şi în alte ţări ale lumii.

FABRICA DE FLORI

Cu cîţiva ani în urmă, fabrica „Flamura roşie" din Sibiu lansa pe piaţă un nou produs: flori din mase plastice. Ce reprezintă azi aceste flori pentru întreprindere? Într-un an se produc 3 milioane flori. Paleta coloristică, diversificată an de an, se află într-o adevărată competiţie cu ofertele naturii. O bună parte din ele se exportă în numeroase ţări ale lumii, printre care Anglia, Suedia, Ungaria, R. F. a Germaniei etc. În anul 1972 sarcinile de export ale fabricii au sporit de 3 ori faţă de anul precedent.

Dr. Nahum Goldmann despre unele probleme actuale ale comunităților evreiești

Într-un discurs rostit recent la Londra în fața conducătorilor comunităților evreiești din Anglia, Dr. Nahum Goldman, președintele Congresului Mondial Evreiesc, a abordat o seamă de probleme referitoare în special la adaptarea evreilor la schimbările profunde ce au loc în lume. „Dacă există o slăbiciune în felul în care poporul evreu își conduce treburile — a spus vorbitorul — ea constă în faptul că trăim de azi pe mîine. Reacționăm la probleme imediate, dar nu găsim suficient timp și vigoare intelectuală pentru a discuta sau măcar a medita la problemele de perspectivă ale existenței evreiești.

Am exprimat nu o dată sentimentul că generația noastră de evrei trăiește, poate, în perioada cea mai complexă și mai revoluționară a istoriei evreiești, a relevat Dr. Nahum Goldman. Se întîmplă să trăim în perioada cea mai revoluționară a istoriei mondiale. Nu a existat nici odată în trecut o asemenea perioadă pentru simplul motiv că niciodată nu a existat o istorie mondială. Cînd orașele-state ale Greciei se războiau între ele cu mai bine de două mii de ani în urmă, țările vecine din Europa și Asia nici măcar nu știau de existența Greciei. Chiar dacă nu ne întoarcem atît de departe, avem Revoluția franceză și războaiele napoleoniene. Ce a știut Asia despre ele? Cum a fost ea afectată? A fost ea măcar interesată? Pentru prima oară în istorie, în ultimii 10—20 ani, ca urmare a comunicațiilor moderne și a progresului tehnic, trăim într-o perioadă în care există o singură lume. Cortina de fier nu mai există, dar chiar cînd era nu putea să separe lumea în două, deoarece ea rămînea în continuare o singură lume. Și această lume este una în care sute de milioane sau miliarde de oameni care au căpătat glas își cer partea lor din bogăția lumii și nu mai sînt gata să tolereze represiunea și dominația. Este sfîrșitul perioadei coloniale. Trăim într-o vreme de grandioase schimbări revoluționare din punctul de vedere al națiunilor. În același timp, ne aflăm în toiul unei mari revoluții de clasă.

Noi, evreii, trăim în aceste împrejurări atîta vreme cît majoritatea poporului nostru rămîne dispersată în întreaga lume. și nu voi lua în discuție dacă va veni o vreme în care vom avea o altă situație. Nu vreau să iau în discuție nici dacă este de dorit ca să avem o altă situație; mă îndoiesc de acest lucru. Afirm că generația noastră nu va apuca probabil vremea în care evreii din diaspora vor dispărea. Congresul Mondial Evreiesc, pe care am onoarea să-l prezidez, are secțiuni afiliate în peste 60 de țări și există un număr de alte comunități neafiliate. Atîta vreme cît trăim în această dispersiune, este clar că ceea ce se întîmplă lumii ne afectează în măsură uriașă. Sîntem cetățeni, vrem să fim cetățeni adevărați ai țărilor noastre, integrați din secolul al XIX-lea în viața multor țări. Sîntem emancipați și, prin urmare, orice se întîmplă în lume ne afectează, în diaspora cu siguranță, dar și în Israel.

Tot ce se întîmplă în lume — a arătat în continuare vorbitorul — este important dintr-un punct de vedere de perspectivă, pentru viitorul și supraviețuirea poporului nostru și de aceea critic conducerea evreiască pentru faptul că, fiind ocupată cu problemele de fiecare zi, nu găsește timpul necesar pentru a se gîndi la problemele de perspectivă, care în ultimă instanță vor decide viitorul nostru. Poporul evreu a cîștigat în secolele al XIX-lea și al XX-lea, marile veacuri, bătălia pentru emancipare. Evreii sînt egali pretutindeni. S-ar putea să existe antisemitism în multe părți ale lumii și există țări în care egalitatea deplină nu este înfăptuită în practică. În America, negrii nu sînt pe deplin egali și multe minorități din lume nu beneficiază de o egalitate completă. Dar, în cea mai mare parte a lumii, evreii joacă un rol proeminent și au înregistrat succese din punct de vedere economic, cultural, spiritual și politic în integrarea lor în viața țărilor lor după emancipare. Această emancipare a fost succesul de bază al poporului evreu în secolul al XIX-lea, urmînd ca el să fie completat în secolul al XX-lea.

...Trăim acum într-o perioadă diferită. S-ar putea să nu fie plăcut pentru unii dintre dvs. să audă acest lucru — n-aș putea spune nici eu că sînt foarte încîntat de el — dar una dintre marile slăbiciuni ale poporului evreu este adesea de a se îndepărta de fapte. Nu privim în față faptul că trăim într-o perioadă care, după aprecierea mea, se va prelungi timp îndelungat și în care poziția și puterea lumii occidentale, în care firește includ și America de Nord, se află în declin treptat, iar lumea socialistă crește în importanță pe tot globul. Și mai există o forță nouă în lume. Ea nu este încă foarte puternică, cu siguranță nu în domeniul capacității militare. Dar ea este de pe acum foarte puternică la Națiunile Unite. Aceasta este un alt factor nou care nu exista de loc cu 20 de ani în urmă și care trebuie să crească în importanță. Speranța noastră este că într-o zi va predomina în lume un sistem de dreptate care va asigura supraviețuirea minorităților și a statelor mici.

Această evoluție ridică probleme imense pentru noi. Consecințele noii situații se vor manifesta în perspectivă, nu în 1972 — deși poate chiar și în 1972 și 1973 — ci în deceniile al 8-lea și al 9-lea și mai tîrziu".

În continuare, Dr. Nahum Goldman s-a referit la problema vieții comunităților evreiești din țările socialiste, subliniind condițiile transformărilor profunde pe care le înfăptuiește noua orînduire socială. „Nu cred — a declarat d-sa — că există vreun antagonism de principiu între socialism și posibilitatea ca evreii să trăiască ca evrei". În context, președintele Congresului Mondial Evreiesc a citat exemplul României, a cărei experiență de un sfert de veac demonstrează compatibilitatea deplină între progresul socialist al țării și existența nestingherită a unei comunități evreiești cu toate atributele și instituțiile sale. Evocînd vizita sa la București, vorbitorul a spus: „Cu cîțiva ani în urmă am fost în România, unde am luat cuvîntul în fața unei distinse adunări de evrei și neevrei și am vorbit timp de peste o oră despre posibilitatea perpetuării vieții evreiești în țările socialiste".

Evaluînd influența lumii a treia asupra destinelor poporului evreu, Dr. Nahum Goldman a făcut o referire specială la America Latină care — a spus d-sa — „se îndepărtează de lumea occidentală proamericană. Nu există nici o țară mai nepopulară în America Latină decît Statele Unite... Cînd am fost ultima dată în Brazilia, un senator de frunte, neevreu și mare figură politică, mi-a spus că, în opinia sa, 70—75% din populație nu mănîncă destul, este flămînd. Știți ce înseamnă aceasta într-una dintre țările potențial cele mai bogate ale lumii, mult mai bogată decît Canada, unii spun mai bogată decît America din punct de vedere al resurselor naturale". Vorbitorul a relevat importanța adaptării populației evreiești din aceste țări la procesele revoluționare ce au loc sau sînt pe punctul de a se declanșa în continentul latino-american.

Încheind, președintele Congresului Mondial Evreiesc a spus: „În concluzie: trebuie să începem să vedem lumea așa cum este ea. Nu mai e o lume dominată de Marea Britanie și Franța, ca în secolul al XIX-lea, și nici America nu mai este cea din prima jumătate a secolului al XX-lea. Acestea sînt țări în declin. Nu încape îndoială că în raportul de forțe, atît ideologic cît și istoric, Occidentul pierde din influență și atît lumea răsăriteană cît și lumea a treia cîștigă putere. Nimeni nu poate să considere că putem schimba tendința istorică. Acesta este un nonsens complet. Trebuie să ne acomodăm acestei lumi noi... Este interesul nostru comun să începem împreună să ne dăm seama de problemă, să începem să ne gîndim la ea și să încercăm să găsim o soluție acestor aspecte decisive pentru viitorul evreiesc și pentru supraviețuirea evreiască".

Lubavitcher Rebe la 70 de ani

(Urmare din pag. I-a)

După moartea rabinului Josef I. Schneerson, în 1950, ginerele său, rabi Menahem M. Schneerson își asumă conducerea mișcării Habad. Sub îndrumarea sa, instituțiile și activitatea mișcării Lubavitch ca și gîndirea habadică, răspîndirea cuvîntului lui Dumnezeu a fost tradusă în faptă prin centre Lubavitch în diferite orașe din Statele Unite și din Canada. Au fost, de asemenea, înființate sau lărgite centrele Lubavitch din Argentina, Australia, Brazilia, Anglia, Franța, Italia, Africa de nord și de sud, precum și din alte locuri Pretutindeni așezămintele Habad desfășoară o binecuvîntată activitate religioasă, educativă, de asistență etc.

Editura Lubavitch a publicat cărți de interes evreiesc, în diferite limbi.

În 1953, rabinul a înființat Organizația Lubavitch de femei, iar în 1955 Organizația Lubavitch de tineret. Aceasta din urmă stabilește contacte cu tineri evrei prin vizite făcute în tabere, conferințe și întîlniri. Aceste contacte au determinat și determină pe mulți coreligionari să înțeleagă *Idișkeit*, identitatea spirituală și locul lor în sînul obștei.

Dacă a fost caracterizat drept un profund erudit, un strălucit organizator și profesor, adepții săi consideră că principala trăsătură a maestrului lor este *Ahavat Israel*, dragostea nelimitată față de coreligionari. Într-o mare măsură, dragostea față de frații săi constituie sursa energiei și a realizărilor sale.

În cei 22 de ani de cînd conduce mișcarea Habad-Lubavitch, rabi Menahem Mendel a realizat un program de educație și învățătură religioasă, care a reaprins dragostea față de iudaism și față de Tora în sufletele a sute de mii de coreligionari. De la Melbourne la Londra, de la Casablanca la Los Angeles, evreii frecventează școlile, centrele comunitare Lubaviteh, înființate și menținute datorită eforturilor depuse de conducătorul venerat al mișcării.

Influența sa a depășit de mult limitele comunității hasidice. Puțini sînt conducătorii vieții evreiești cărora ideile rabinului să nu le fie familiare. În predicile și cuvîntările sale înțelepte — care sînt de fiecare dată comunicate către centrele Lubavitch din lume — maestrul se ocupă de toate problemele, de la aspecte ale Torei la evenimente curente ce afectează calitatea și continuitatea credinței. De fiecare dată, rabinul subliniază necesitatea de a se respecta prescripțiile să fie studiată Tora. El face recomandări pentru activitatea centrelor Lubavitch, folositoare conștiinței credincioșilor. Ca un fir roșu, prin toate cuvintele sale străbate ideia unității depline între învățătură și viață. „Tora, evreii și iudaismul — se spune în mesajul său de Pesah — 5732 nu sînt noțiuni diferite, ele alcătuiesc o singură unitate. Cu alte cuvinte: în fiecare amănunt al existenței, fizică sau spirituală, evreul credincioși trebuie să fie călăuzit de învățătura Torei și a iudaismului".

Acordînd primul loc pe lista priorităților comunităților evreiești din răspîndire, Lubavitcher Rebe nu neglijează nici activitatea în Israel, unde are de asemenea mii de adepți. Din inițiativa și sprijinul său a luat ființă o așezare agricolă hasidică, Kfar Habad, unde viața de fiecare zi se desfășoară pe coordonatele gîndirii și ale principiilor sale hasidice, școlii religioase de toate gradele care contribuie la menținerea învățăturii Habad.

*

Curentul hasidic Habad a exercitat de timpuriu o influirire asupra comunităților evreiești din România. În tîrgurile și așezările din Moldova s-au ivit, încă acum mai bine de un secol, cercuri hasidice care tindeau să trăiască în pietate și credință simplă, pornită din adîncul inimii, așa cum cereau rabinii din fruntea mișcării. Evlavia, credința profundă, felul cinstit și drept de trai al acestor credincioși, a fost remarcat și în afara obștei evreiești, trezind respect și stimă. Semnificativ în această privință este faptul că în limba română a apărut cuvîntul *habotnic* (de la Habad), care desemnează un om ce respectă cu zel preceptele credinței sale.

Sinagogile și casele de învățătură Habad din Fălticeni, Piatra Neamț, Iași și din alte localități au constituit pentru generațiile de credincioși modele de credință și izvoare dătătoare de nădejdi într-o viață mai bună, întemeiată pe principiile generoase ale iubirii între oameni și popoare.

Iată atîtea motive pentru care obștea noastră se alătură tuturor acelora care prăznuiesc în aceste zile pe maestrul și conducătorul mișcării Hasidice Habad. De aici, din sfînta noastră obște, de pe meleagurile Carpaților, pe unde a trecut marele Baal Șem Tov, de aici unde Lubavitcher Rebe a avut și are adepți credincioși, îi adresăm respectuoase felicitări și urări de viață lungă, spre a-și putea continua lucrarea sfîntă întru Tora și poporul său.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. MOSES ROSEN a adresat distinsului sărbătorit o telegramă prin care, în numele d-sale personal cît și al obștei pe care o păstorește îi adresează călduroase felicitări și urarea tradițională ebraică AD MEA VEESRIM.

Vizita d-lui Abraham Karlikoff

Oaspetele (mijloc) la templul coral.

Dl. *Abraham Karlikoff*, directorul organizației „American Jewish Committee", secția pentru Europa, cu sediul la Paris, a fost oaspetele comunității noastre în zilele premergătoare sărbătorii de Pesah, cît și în primele zile ale acestei prăznuiri.

Domnia sa a participat la Sederul cursurilor de Talmud Tora, de la Sinagoga Mare; a vizitat centrele de distribuire a azimei, precum și centrele de împărțire de alimente rituale.

În cadrul predicii festive rostite în prima seară de Pesah, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a adresat un călduros salut oaspetelui. După serviciul divin, dl. A. Karlikoff a luat parte la prăznuirea Sederului colectiv de la templul coral precum și la cel de la restaurantul ritual al Federației Comunităților Evreiești Mozaice.

În ziua de 29 martie a.c. d. Abraham Karlikoff, însoțit de d. Șef rabin dr. Moses Rosen, a fost primit în audiență de d. prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor.

Sederul Kol dițrih *de la templul coral.* כל דצריך... אזן סדר אין דער בוקארעשטער כאָר-שול.

Pesah 5732 în obștea noastră

(Urmare din pag. 1-a)

de bătrîni, pentru a aduce binecuvîntarea festivă pensionarilor lor.

Eminența Sa a oficiat apoi Sederul organizat în saloanele restaurantului ritual din Capitală. Au luat parte conducătorii Federației Comunităților Evreiești Mozaice, membri de frunte ai comunităților bucureștene, intelectuali de vază, efori de sinagogi, elevii Talmud Torei, componenții corului cursurilor de Talmud-Tora cei ce frecventează conferințele de iudaistică.

Au fost, de asemenea, de față d. Moses Levine, director la secțiunea europeană a Joint-ului, d. Abraham Karlikoff, director al secțiunii europene a organizației „American Jewish Committee" d-na Cecille Mizrahi, din conducerea europeană a „Joint"-ului și alți oaspeți de peste hotare.

Eruditul *mesader* a însoțit recitarea versetelor Hagadei de inspirate comentarii și explicații, ce au întregit în mod fericit poemele și rugile străbune. Elevi ai cursurilor de Talmud Tora au citit fragmente ale Hagadei, iar admirabilul cor de tineret a intonat numeroase cîntece de Pesah, reluate cu vădită plăcere de ceilalți participanți. Poemele, rugile, cîntecele au răsunat pînă tîrziu după miezul nopții.

Înaintea Sederului din a doua seară de Pesah, conducătorii Federației Comunităților Evreiești Mozaice au participat la serviciul divin de la templul sefard, cu care prilej Eminența Sa a rostit o predică plină de înțelepciune. Un cor a cîntat imnuri de Pesah din tradiția sefardă.

ÎN CELELALTE COMUNITĂȚI DIN ȚARĂ

Sedere colective au fost organizate și de alte comunități din țară.

Peste 360 de persoane, dintre care 130 tineri, au participat la cele două sedere desfășurate la restaurantul ritual din *Timișoara*. Dl. prim rabin dr. Ernest Neumann a citit și a comentat textele străbune ale Hagadei, urmărit cu viu interes.

La *Iași*, Sederul a avut loc în localul restaurantului ritual. A oficiat d. haham Daubert, acompaniat de corul Talmud Tora. D. dr. Simion Kaufman, președintele comunității și ceilalți conducători ai obștei locale au ținut să fie și în această seară sfîntă în mijlocul coreligionarilor.

Într-un cadru plăcut, familial, s-au desfășurat cele două Sedere la *Arad* cu participarea a 110 coreligionari în fiecare seară, între care numeroși tineri. A citit din Hagada, dînd și unele explicații, d. rabin Baruch Lerner.

La *Dorohoi*, Sederul din prima seară de Pesah a avut loc la restaurantul ritual din localitate, în prezența a numeroși credincioși, a elevilor cursurilor de Talmud Tora. D. rabin P. Wasserman a citit din Hagada, explicînd celor prezenți semnificația Pesah-ului. Elevi ai cursurilor de Talmud Tora au recitat versete tradiționale. În cea de a doua seară, în timp ce la restaurantul ritual Sederul era oficiat de d. I. Reichbach, președintele comunității din Dorohoi, ceilalți conducători ai obștei au luat parte la Sederul de la căminul de bătrîni din localitate.

Un frumos Seder a avut loc și la *Tg. Mureș*, cu participarea a 200 de coreligionari. Mesader a fost d. Ioszef, secretarul comunității din localitate, secondat de elevi ai cursurilor de Talmud Tora. Corul, pregătit de d. Ivan Ferenz, a intonat cîntece din Hagada.

Peste 200 de persoane au luat parte în primele două seri de Pesah la Sederul organizat la restaurantul ritual din *Galați*. D. rabin Butnaru a citit Hagada și a îndeplinit ritualul tradițional. Cursanții de la Talmud Tora au cîntat imnuri de Pesah.

Sederul de la *Oradea* a fost oficiat de d. haham Abraham Glantz. Au participat cîte 120 persoane în fiecare seară.

La *Botoșani* au luat parte la Seder în fiecare din cele două seri 136 de coreligionari, între care aproximativ 50 tineri. Mesader a fost d. haham Strul Moscovici.

La *Cluj* peste 150 persoane au participat la fiecare din cele două Sedere organizate la restaurantul ritual. A oficiat d. haham I. Adler. Elevi ai Talmud Torei au recitat pasaje din Hagada.

Deși nu dispun de restaurante rituale, comunitățile din *Baia Mare* și *Lugoj* — prin strădoințele meritorii ale conducerilor lor — au organizat Sedere colective, la care au asistat numeroși coreligionari.

Pe tot parcursul Pesah-ului, restaurantele rituale au servit zilnic masa unui număr de aproximativ 3 000 de persoane. În ultimele zile ale sărbătorii, în special în ziua de 6 aprilie, cînd s-a rostit rugăciunea de Iskor, sinagogile din întreaga țară au cunoscut o mare afluență de credincioși.

Nume evreiești

Multe nume evreiești derivă din nume de localități. Astfel, avem Holländer, Polock, Pollack, Polano, Deutsch, Frank, Fränkel etc. În cea mai mare măsură a contribuit la numele evreiești, Germania. În afară de orașe bine cunoscute ca Posen (Posner), Berlin (Berliner sau Berlinsky) Binen, Kassel, Treves (de unde se spune că provine numele alsacian Dreyfus), Dresden, Fulda, Oppenheim și alte nume care par la prima vedere artificial compuse, provin din denumirile unor localități mai mici și mai puțin cunoscute. Astfel sînt numele Grünberg, Goldberg, Rubenstein, Rosenberg, Birnbahum, Sommerfeld. Nume după localități de proveniență arabă sînt Hassan, Abdallah, Sahl etc. Nume italienești de aceeași proveniență sînt Alatino, Genese, Meldola, Montefiore, Mortara, Pisa, Romanelli, Veneziani. Numele Altschul sau Altschuler provine de la sinagoga din Praga.

„Judengasse" din Frankfurt a dat numele multor familii de evrei ca Rotschild (emblema roșie), Schwarzschild (emblema neagră), Ganz sau Gans (gîscă), Schiff (vapor), Strauss (struț).

Multe nume derivă din ocupația purtătorilor lor. Astfel avem: Schuster (cizmar), Schneider (croitor), Steinschneider (gravor în piatră), Wechsler (zaraf). Parnas, Gabay, Singer, Cantor, Vorsanger, Hazan sînt nume ale unor oficianți de cult; Shochet, Schächter sînt nume purtate de hahami.

Deși la evrei poreclele nu s-au transformat prea des în nume, totuși se spune că nume ca King (rege) și Kaiser (împărat) au fost lăsate de oameni care au jucat acest rol în piesele de Purim.

În regiunea Provence din Franța, prefixul de politețe *en* pentru bărbați și *na* pentru femei se combina cu numele și rezultau nume ca Engusek, Nabona etc.

În lumea arabă, nume de familie se formau punînd înainte particula *Ibn*. Astfel sînt: Ibn Danan (Abendana), Ibn Latif, Ibn Migas, Ibn Verga. Nume se formau și prin adăugarea prefixului *Abu*: Aboab, Abudarham. Alte nume se formau cu prefixul *Al*: Al-Harisi, Al-Hasid, Al-Haruni. Nume ca Said, Saad și Sadan sînt la fel de populare la arabi ca și la evrei.

În anul 1787, în imperiul austriac s-a dat dispoziția ca toți evreii, pe lîngă prenume să aibă și un nume. În acest scop s-a publicat o listă în care numele permise evreilor erau tipărite cu caractere speciale. S-au format comisii care să înregistreze populația evreiască cu noile nume, iar dacă vreun evreu refuza să-și aleagă singur un nume, comisia era împuternicită să-l silească la aceasta, indicînd nume, unele ridicole, pe care le mai întîlnim și azi. Astfel au apărut nume ca Drachenblut (sînge de balaur), Veilchenduft (parfum de violete), Ochsenschwanz (coadă de bou), Gottlos (fără Dumnezeu), Durst (sete), Hunger (foame), Goldader (vînă de aur).

Deși, ulterior, evreii au putut să adopte orice nume, a existat tendința, mai ales printre evreii de limbă germană, să aleagă nume biblice în diferitele lor variante. De aici numele Jacob, Davis, Levy, Joseph, Isaac, Phillips, Samuel etc.

Unul și același nume biblic a dat naștere la diferite variante, devenite nume de familie. Astfel de la Aaron avem: Aaronson, Aronoff, Aronovici. De la Abraham: Aberlein, Aberlin, Aberzuss, Abrahamsohn, Abreska, Afrömke, Braham, Afrom, Eberman. De la Baruch: Bendict, Benedict, Berthold, Borach, Benjamin, Lopez, Zeew, Wolf etc. De la David: Bendavid, Davidsohn, Davis, Tewele. De la Isaac: Eisech, Eissig, Izacks, Hickman, Sachs, Sace, Seckel, Zelkin. De la Iacob: Benjacob, Jackson, Jacobus, Jacof, Kaplan, Kaufman, Kopinski, Koppelman. Levi: Alvy, Halevy, Lavey, Lebel, Levay, Leib, Leopold, Levinski, Löb, Löbel, Luissohn, Lovy.

Rabi Moșe și rabi Avraam Ibn Ezra

Contemporanul și prietenul lui rabi Iehuda Halevi a fost rabi Moșe Ibn Ezra, care s-a născut la Grenada în anul 1080. Părinții săi erau bogați, dar apoi au sărăcit și au peregrinat din loc în loc. Din poemele sacre pe care le-a compus, multe sînt incluse în cărțile de rugăciune (Mahzor) de rit sefard.

De o și mai mare faimă decît rabi Moșe s-a învrednicit rabi Avram Ibn Ezra care s-a născut în anul 1092, în Spania creștină. El a trăit multă vreme în nordul Spaniei, dar a fost silit să părăsească țara. Ibn Ezra a peregrinat dintr-o țară în alta. El a ajuns în Egipt, probabil și în Ereț Israel și Babilon. Peste zece ani a trăit în diferite orașe din Italia. De acolo a plecat în sudul și nordul Franței și la Londra. Spre sfîrșitul vieții s-a înapoiat în țara natală. A murit într-un orășel de la frontiera provinciei Aragon (1167). Rabi Avram Ibn Ezra, care a fost o somitate în domeniul Talmudului și gramaticei, a realizat un comentar inedit al Bibliei. În acest comentar Ibn Ezra s-a străduit să afle înțelesul textului plecînd de la criterii de gramatică și sensului cuvintelor.

Alt autor a fost celebrul călător Beniamin din Toledo. În anul 1160 a plecat din Spania în Franța, Italia, Grecia și Turcia. De acolo și-a continuat călătoria în Anatolia, Siria, Ereț Israel. După aceea a ajuns în Babilon. Intorcîndu-se în Europa, a vizitat sudul Franței și Germania. În cartea sa „Călătoriile lui Beniamin" el descrie aceste țări și în special situația evreilor. Cartea lui rabi Beniamin reprezintă o sursă prețioasă de istorie a poporului evreu din acea vreme.

BRIT IVRIT OLAMIT

Citiți în pagina a 12-a textul în limba ebraică.

UN ACT DE PIETATE

Cinstirea acordată celui ce s-a săvîrșit din viață este în concepția noastră un act de mare pietate, un *hesed șel emeth*. De această faptă bună s-au învrednicit, recent, membrii comunității din Dej, cu prilejul încetării din viață a coreligionarului nostru Karp Adalbert (72 de ani) din Gherla. Întrucît în această localitate se află puțini evrei, comunitatea învecinată, din Dej, a considerat — cum era și firesc — de a ei datorie să asigure ritualul de înmormîntare, cu respectarea tuturor prescripțiilor religioase. În acest scop, la Gherla s-au deplasat d-nii Pal Moise, Mund Elek și Dicker Ludovic, care împreună cu Kirach Eugen, Lazăr Melchior și Fülop Ludovic din Gherla au efectuat întreg ceremonialul funebru. Toți au lucrat în mod voluntar, dezinteresat, inspirați de simțămintele lor de dragoste față de semenul lor și atașament față de credința noastră străveche.

Iată o faptă care merită a fi cunoscută!

Aspect de la Sederul organizat de F.C.E.M. la restaurantul ritual.

דער סדר אין כשר'ן רעסטאָראַן פון דער פעדעראַציע, אין בוקאַרעשט

FILE DE ISTORIE

Obștea din Tg. Suliță — Botoșani

Tîrgușorul Suliță din ținutul Botoșanilor a fost întemeiat pe moșia Drăcșani, proprietatea lui Costache Mavrocordat, în primele decenii ale secolului al XIX-lea.

Nu avem hrisovul dat de Scarlat Alexandru Callimacbi Voievod (1806), prin care acordă boierului privilegiul de a înființa tîrgul, însă o învoială din 23 aprilie 1819, ne informează în amănunțime despre condițiile în care a fost creat.

Învoiala cuprinde 17 puncte prin care se stabilesc drepturile, obligațiile proprietarului precum și ale tîrgoveților.

Astfel. așezămîntul prevede următoarele: Pentru rachiul și horilca pe care le vor vinde tîrgoveții pe tot cuprinsul tîrgului, vor plăti proprietății cîte un leu de vadră, vinul se va vinde numai la orînda boerească (cîrciuma boierului) cine va voi să se ocupe cu vînzarea acestei băuturi va trebui să se înțeleagă cu proprietarul ca să dea această slobozenie, de va voi în scris. Păcura și dohotul este liber oricine a aduce și vinde, plătind stăpînului cîte zece parale de toată vadra (art. 1, 2, 3). Învoiala prevede de asemenea, bezmănul ce are de plătit fiecare, pentru case și dughene (art. 9), precizează condițiile și locul unde se vor ține zilele de tîrg și iarmaroace (art. 12) avaetul pe care proprietarul are dreptul să-l încaseze de la acei ce vor vinde mărfuri prin capul ulițelor sau maidane (art. 13), dijma pe care vor trebui s-o plătească cei ce vor face în cuprinsul tîrgului sau mahalalelor: livadă, vie sau grădină (art. 14). Cine va voi să facă pe cuprinsul ulițelor și mahalalelor tîrgului mumgerie. berărie sau orice altă fabrică, va trebui să plătească drepturile proprietății făcînd pentru aceasta alcătuire în scris. Așezămîntul precizează totodată și termenul de plată bezmănului pentru locurile ocupate (art. 15 și 16).

Documentul prevede și următoarele avantaje pentru tîrgoveți: nu vor plăti proprietății nici un avaet pentru vînzarea fînului, a orzului și nici din luminările, berea și medul pe care le vor face în casele lor (art. 6, 8 și 10).

Pentru a atrage un număr cît mai mare de evrei în tîrgul nou înființat, care să ridice valoarea producției de pe moșie prin comercializarea de către aceștia a cerealelor, vitelor, produselor animale, organizarea micului comerț și a meșteșugurilor, boierul le mai acordă în plus și alte avantaje care au fost aprobate ulterior de către Domnitor:

„Jidovii vor fi slobozi a-și ține un scaun sau două de căsăpii, plătînd avaetul moșiei, două parale de miel, patru parale de oaie și berbec, șase parale de viței. zece parale de mînzat și de gonitor, douăzeci parale de vacă și treizeci parale de bou. Vor fi slobozi a tăia și a vinde carne, ori la cine vor voi a cumpăra, însă dovedindu-se că au mistuit din vitele ce vor tăia, atunci acea vită și iei boieresc și avaetul să-l plătească îndoit, iar pentru altă căsăpie vor fi slobozi după alcătuirea ce se va face cu mine".

Prin aceste măcelării se încasa, pentru carnea consumată de către evrei și gabela sau taxia, un impozit, cu care se acopereau nevoile bănești ale comunității.

Ca în toate tîrgurile înființate de către evrei pe moșiile boierești din Moldova. problema imașului pentru vitele acestora era printre cele mai importante. Avînd cîteva vite pe lîngă casă, le erau asigurate în primul rînd o oarecare bază materială a gospodăriei precum și hrana rituală.

Și în tîrgul Suliță această problemă se rezolvă prin următorul articol din așezămînt:

„7-lea. Pentru o vită — două, mult trei cine va avea, fiiștecare pentru hrana și slujba casei sale. vor fi slobozi a le paște pe imașul satului. în toloacă, fără plată".

Prin articolul 17 și ultimul din învoială, proprietarul se obligă ca „Asupra tuturor ponturilor cuprinse mai sus, mă îndatoresc a scoate tîrgoveților și hrisov domnesc, întăritor și hotărînd cu de istov întemeiere, că aceste toate ponturi de așezare să se păzească pentru totdeauna, atît de mine cît și de clironomii (moștenitorii) mei, neclintit cu pace și liniștire, în veci. Spre mai temeinică siguranție urmează a mea iscălitură și pecete. Costache Mavrocordat, mare vornic".

Învoiala a fost aprobată de către domnitor, în felul cum a fost întocmită și a întărit-o prin hrisovul din 26 mai 1819"... spre alcătuirea tîrgului din nou, ce s-a dat dumisale voie, prin osebit hrisovul domniei mele, de a face pe moșia dumisale Drăcșani, de la ținutul Botoșanilor a făcut i așezare în scris hotărîtă pentru rînduiala adetiurilor de la tîrgoveți, cum să se urmeze pentru totdeauna (și) a făcut cerere că acea așezare — care — s-a văzut și de către domnia mea iscălită de Dumnealui — să se întărească prin înadins hrisovul domniei mele, care să se dea tîrgoveților spre a-l avea de-apururea, cu o întărîtură nesmintită și neastrămutată niciodinioară asupra așezării pomenită.

Drept aceea, după cererea ce ne-a făcut dumnealui asupra aceștii așezări, că alcătuirea așezării pomenită este de bună primirea și cu toată mulțămirea celor ce au venit ca să se așeze pe pomenita moșie, iată, prin acest al nostru domnesc hrisov, hotărîm și această așezare, precum mai jos pre larg se arată, să se păzească în desăvîrșită și statornică urmare, fără strămutare nici odinioară, nefiind volnic, nici dumnealui vornicul de a se supune vreunei schimbări în vremea viitoare, dar nici locuitorii din acest tîrg a mai cere întrînsa vreo prefacere de scădere nici într-o vreme".

Prosperitatea tîrgului a îndemnat și pe alți proprietari de tîrguri noi înființate să includă în așezămintele încheiate cu tîrgoveții lor, unele condiții „ca în ponturile Suliței" sau Suliționia cum i se mai spunea atuncea.

Așa găsim în documentele tîrgului Buhuși, întocmite în anii 1825, 1834 și 1842. clauze care privesc veniturile proprietății și care sînt fixate „ca în tîrgul Suliței".

La fel, într-un document din 1826 privitor la Tîrgul-Nou (numit mai tîrziu Mihăileni) găsim următoarele:

„Orînda a tot feliul de băutură la cest tîrg să fie a stăpînului moșiei și nimeni altul să nu fie volnic a vinde, fără numai acei ce își vor cîștiga voie de la stăpînul moșiei, precum pentru aceasta se hotărăște prin hrisovul fericitului întru pomenire domn Scarlat Calimah voievod, din 1816. ce s-a dat pentru tîrgul de la Podul Leloia. Prin hrisovul înălțimii voastre din 1823, pentru tîrgul de pe moșia Scobințenii, cum și prin hrisovul iarăși a domnului Scarlat Callimah voievod din 1819 mart 16, pentru tîrgul Suliționia de pe moșia Drăcșani".

De asemenea documentul menționează că veniturile proprietății din: căsăpie, pitărie, păcură, mortasipia vitelor (taxe din vînzarea animalelor), cîntar și dugheni vor fi „precum și la celelalte tîrguri". (Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și tîrguri 1776—1861. Moldova Seria A vol II. București 1960. Pag. 74—75, 76—77 și 122—123).

La 1820, Costache Mavrocordat se adresează domnitorului Suțu (1819—1821) cu rugămintea să-i întărească privilegiul pe care îl obținuse pentru tîrgul Suliță de la Scarlat Callimah voievod, prin hrisovul din 1817, al cărui conținut vom observa că este asemănător cu învoiala și hrisovul din 1819 despre care am vorbit mai sus.

Domnia îi satisface cererea, îi întărește vechile drepturi și îi acordă noi privilegii iar evreilor dreptul de a-și alege starostele.

Cîteva documente ne dau știri importante despre dezvoltarea tîrgului și a activității sale economice în deceniile trei, patru și cinci ale secolului trecut.

Astfel, o învoială pentru tîrgul Suliță, intervenită la 1823 între Spiridon Pavlu — proprietarul de atuncea al moșiei Suliță — și tîrgoveți, ne aduce unele informații importante; documentul conține șase puncte prin care se precizează condițiile în care se pot face în tîrg: velnițe, pîine și covrigi, a se aduce vin, rachiu și horilcă, din alte părți, drepturile bănești ale proprietății din vînzarea acestor băuturi și altele.

După cum vedem, această învoială a fost făcută numai pentru a se modifica unele ponturi din vechile documente ale tîrgului. Dar ceea ce ne interesează pe noi aici este articolul al 2-lea din așezămînt care prevede că:

„2-lea. Negutitorii creștini sau jidovi de aici din tîrg, care nu vor voi a lua rachiu sau holercă de la velnițele de aici și vor aduce de pe aiurea, toți acei vor fi datori a da cîte un leu de vadră, precum s-a dat pînă acum. Asemenea și acei ce vor avea velnițe făcute aice și nu vor lucra și vor aduce de pe aiurea, iarăși să plătească cîte un leu de toată vadra de rachiu sau holercă, nefiind volnici a descărca din car, după măsură, pînă nu vor plăti havaetul hotărît ce se arată mai sus".

După cum vedem, documentul vorbește mai mult despre velnițe și vînzarea băuturilor. Se pare că acest produs, spre deosebire de păcură, dohot, pîine, covrigi, fîn, orz și altele, a fost obiectul principal al comerțului în primii ani după înființarea tîrgului. (Op. citat pag. 99—101).

În deceniile următoare găsim comunitatea din Suliță în plină dezvoltare. Comerțul și meseriile s-au dezvoltat mult iar numărul populației evreiești a crescut.

În legătură cu acestea precum și despre viața și caracterul social al colectivității evreiești din tîrg, ne dau informații detailate următoarele documente. Un „extract statistic" pentru tîrgul Suliță din anul 1832 arată că în tîrg au fost 114 evrei, 118 evreice, 121 feciori, 128 fete, 11 slugi, 4 slujnice, deci 496 suflete. În tîrg se aflau în total 973 suflete care alcătuiau 209 familii, aveau 244 case, 1 biserică și 1 sinagogă. Tot la acea dată existau în tîrg o fabrică de lumînări și 4 velnițe. (Arh. Șt. Iași. Tr. 644, op. 708/411, fila 41).

O lucrare cu caracter fiscal din 1834 înregistrează la Suliță 90 gospodari evrei raele (pămînteni), 7 familii supuși austrieceşti (sudiți), 8 franțuzăști, 3 prusăști și 5 burlaci. Din aceeași listă aflăm profesia unora dintre ei și anume: Gherș croitoru, Iosip cuciumariu, Iițic cuciumariu, Zaharia geambașu, Iancu croitoriu, David formagiu, Buium mătăsariu, Gherșin velniceriu, Idă căsapu, Herșcu croitoriu, Ioiliu croitoriu, Leiba casapu, Lupu casapu, Mendel maistru, Avram argintariu, Marton chitariu, Leizer sticlariu, șulim făclieriu, Sloima chitariu, Avram scorțari, Bercu croitoriu, Herșcu precupețu, Haim Idă croitoriu, Aron sin Iancu ceaușu, Zăilic ci șădi la moară, Marcu zărafu, Aron lipscanu, Bercu argintariu, Moșcu steclariu. (Arh. Șt. Iași. „Vidomostie de toți jidovii raeli și sudiți aflători în tîrgurile și satele ținutului Botoșani. 1834, f. 325—348).

Domnul profesor Gh. Platon (revista „Carpica" nr. 1/970 studiul „Populația orașului moldovenesc la mijlocul secolului al XIX-lea") arată că la Suliță, în anul 1845 erau 228 de meșteri și negutători evrei, totalizînd 1140 de suflete.

Dacă n-am găsit pînă în prezent un document despre numirea vreunui staroste pentru comunitatea din Suliță, am găsit în schimb pe unul dintre ei îndeplinind această misiune, în următoarele împrejurări: Vidomostia din 1834, despre care am vorbit mai sus, este contrasemnată de evrei: Iițic sin Carpăn și Zaharia sin Manașcu. Se știe că starostele era scutit de dări și havelele. Faptul că nu-l găsim pe primul pe lista birnicilor la care a colaborat, ne întărește convingerea că Iițic era starostele breslei jidovilor, iar al doilea semnatar, Zaharia, era cahal (epitrop sau consilier al comunității).

Alt conducător laic al comunității din Suliță îl găsim pe Șaim sin Meer David semnînd la 9 iulie 1858 „în numele obștei", alăturea de Constandiniu pitar, o jalbă către Departamentul Trebilor Dinlăuntru, prin care se plîng că arendașii moșiei — pe care era și tîrgul — încalcă drepturile tîrgoveților la imaș, cărămidă și piatră, pe care le-au obținut de la domnitorul Mihail Sturza printr-o învoială din 1843. (Documente privitoare la istoria economică a României, Buc. 1960, vol. II. pag. 420—422).

Despre viața religioasă a comunităților evreiești din tîrg avem puține informații. Am văzut mai sus că la 1832 era acolo o singură sinagogă cu toate că proprietarul le dăduse la înființarea tîrgului loc pentru două „școli jidovești". Probabil că a doua sinagogă s-a construit ceva mai tîrziu, evreii folosind între timp, după cum era obiceiul, case de rugăciuni.

În „Vidomostia" despre care am vorbit, găsim și pe următorii membri ai clerului, hahamii: Herș Leib și Riven. Desigur că cel mai vîrstnic sau amîndoi pe lîngă funcția socială pe care o îndeplineau, țineau loc și de rabini.

Tot acolo găsim dascălii: Șloimă, Solomon ci șade la Iancu, Misolic (Moișe) și pe Iancu Ceaușul (îngrijitorul sinagogii).

MANAȘCU COTTER

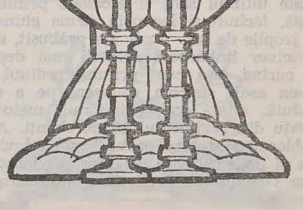

„FILANTROPIA" un cimitir memorabil

Eroi şi martiri

...Era în anul 1877, luna iunie.

Trupele ruseşti trecuseră Dunărea şi începuseră lupta împotriva Imperiului otoman care ameninţa Europa. Dar Osman Paşa rezista cu îndîrjire la Plevna. La apelul comandamentului rus, armata română trecu şi ea Dunărea, cu misiunea iniţială de a cuceri reduta Griviţei, adevărata cheie a Plevnei. Începuse războiul care avea să se termine prin recunoaşterea pe plan internaţional a independenţei României.

Printre primele unităţi româneşti care au luat parte la lupte s-a numărat batalionul în care servea, ca sergent, Mauriciu Brociner.

„FACEŢI-MI FAVOAREA !..."

Originar din Iaşi şi locuind la Galaţi, Brociner — cel mai mic dintre cei patru fii ai lui I. Brociner — urmase Academia de Comerţ din Viena. Înapoiat în ţară se înrolează voluntar şi îşi face stagiul militar în regimentul 8 de linie, căpătînd gradul de sergent. Cu prilejul evenimentelor din Balcani este mobilizat şi trece Dunărea cu regimentul său. Se aflau în Verbiţa, satul dinaintea Plevnei, cînd regimentul primeşte o telegramă: Mauriciu Brociner este înaintat sublocotenent (urmare a examenului ce-l susţinuse înainte de a pleca pe front) şi mutat într-un batalion de miliţie din Bucureşti. Comandantul regimentului, colonelul Ipătescu, îi înmînează ordinul de a pleca de îndată la noul său post. Brociner iese la raport:

— Domnule colonel, faceţi-mi favoarea de a mă lăsa unde mă aflu, să împărtăşesc soarta camarazilor mei !

— Dar ştii că batalionul acesta intră imediat în luptă ?

— Tocmai de aceea !

A insistat pînă a obţinut aprobarea.

Era în ziua de 28 august 1877. Peste două zile, la 30 august, regimentul 8 de linie lua parte la memorabilul atac de la Griviţa.

„...IAR EU ÎMI VOI FACE DATORIA !"

Cădea o ploaie măruntă, pătrunzătoare, rece. Trupele înaintau pe un teren desfundat de ape, noroiul era o grea piedică. Tunurile turceşti băteau fără întrerupere. La poalele dealului în vîrful căruia se afla Griviţa, batalionul lui Brociner, comandat de căpitanul Valter Mărăcineanu, face un ultim popas înainte de atac. Căpitanul adună ofiţerii în subordine:

— Vă prezint pe sublocotenentul Brociner din Compania I, primul ofiţer evreu în armata română !

Apoi, către Brociner:

— Onoarea ta, a familiei tale, onoarea întregului tău neam stau în mîinile tale. Lupta începe. Fii cel dintîi pe redută şi patria îţi va fi recunoscătoare !

Brociner este profund emoţionat:

— Domnule căpitan, îmi voi face datoria cu sfinţenie ! Voi fi mîndru că am luptat alături de dv. !

Pe cal, în fruntea batalionului, căpitanul a dat semnalul:

— Pentru atac, pas gimnastic, înainte, copiii !

Ostaşii au pornit în iureş.

I-a întîmpinat o altă ploaie, mai năprasnică, de gloanţe şi de şrapnele. Cădeau soldaţii, sumedenie. Căpitanul era mereu în frunte, Brociner lîngă el. Deodată calul căpitanului se prăbuşi, lovit de mai multe gloanţe. Valter Mărăcineanu continuă înaintarea pe jos. Gloanţele duşmane mereu mai aprige, mai numeroase, ostaşii mereu mai puţini. Brociner fu lovit de un glonte în braţul drept. Şi mai greu fu lovit căpitanul, totuşi se avîntă peste ultimul şanţ şi escaladă prima redută, făcîndu-şi loc prin sîrma ghimpată şi gropile de lup. Acolo s-a prăbuşit, mort. Brociner îmbărbătă soldaţii mai departe şi curînd, aşa cum primise ordinul, într-un asalt suprem, ajunseră pe a doua redută, odată cu batalionul maiorului Şonţu din regimentul 10 dorobanţi. Acolo sublocotenentul se prăbuşi şi el, lovit de un al doilea glonte. Îşi pierdu cunoştinţa. Dar Griviţa era acum în mîinile armatei române.

Monumentul mamei şi celor doi feciori martiri: familia Guttman

„CER SĂ NU FIU DESPĂRŢIT DE CAMARAZI"

Brociner a fost ridicat de brancardieri. Întîmplarea a făcut ca primele îngrijiri să le capete la ambulanţa divizionară „Înfrăţirea Zion" organizată pe cheltuiala comunităţilor israelite din ţară. La lazaret a fost vizitat de colonelul Ipătescu: în numele domnitorului îi înmînă Crucea de Cavaler Steaua Română. Citat prin Ordin de zi pe Armată, mai primi Virtutea Militară de aur, clasa I iar din partea ţarului Rusiei, Ordinul Sf. Stanislas cu spade. În spital a fost vizitat de primul-ministru al ţării, Ion Brătianu:

— Domnule sublocotenent, frumoasă inaugurare a epoleţilor ! Te felicit ! Faci onoare neamului dumitale !

Ziarele timpului au relatat pe larg faptele lui M. Brociner, „unul din marii eroi de la Griviţa".

Rănile i se vindecau greu, astfel că fu trecut în rezervă, cu gradul de locotenent. Cînd, în cele din urmă, s-a vindecat, a adresat domnitorului Carol o petiţie: „Cer să nu fiu despărţit în timp de pace de camarazii cu care mi-am vărsat sîngele pe cîmpul de război". A fost reactivat şi avansat, treptat, pînă la gradul de colonel.

A făcut şi campania din 1913, în aceleaşi locuri unde în urmă cu 36 de ani devenise erou. După ce a ieşit din cadrele armatei, pentru limită de vîrstă, a fost numit consul general al României la Frankfurt pe Main.

ŞI IATĂ-I MORMÎNTUL !

Din copilărie am auzit de eroul Mauriciu Brociner. Ori de cîte ori se vorbea de războiul de la 1877, de Valter Mărăcineanu, de maiorul Şonţu, de atîţia alţii, în ziare şi la şcoală, la lecţia de istorie, se pomenea şi de Mauriciu Brociner. L-am cunoscut în timpul celui de al doilea război mondial, cînd mi-a dat întîlnire la Comunitatea evreilor din Bucureşti ca să-mi predea (pe vremea cînd împreună cu scriitorul F. Aderca şi ajutaţi de un larg activ de colaboratori, lucram la o enciclopedie a evreilor din ţară) o serie de fotografii evocatoare, aflate azi în arhiva Federaţiei. Unul din conducătorii comunităţii evreilor se afla atunci lîngă noi şi a ţinut să-l cunoască pe vestitul colonel. S-a apropiat, s-a recomandat şi i-a spus:

— Sînt fericit să vă cunosc ! De cînd am tot auzit de dv. ! Dar îmi apărea ca ceva foarte îndepărtat, în adîncurile istoriei !

— Adică vrei să spui că mă socoteai mort de mult ?

— Mărturisesc că da !

Atunci am avut confirmarea că eroul de la Griviţa rămăsese şi un credincios al obştei noastre. Ridicînd mîinile către cer, a citat (arătînd că nu mai ţine minte de unde):

— El face să murim ori să trăim, să ne pogorîm în groapă ori să ne urcăm din ea".

...Şi iată-i mormîntul, la „Filantropia" (a murit în iulie 1946): „Colonelul veteran din 1877 Mauriciu Brociner..."

„Lumea este ca o scară — spune Talmudul — unii urcă alţii coboară". Mauriciu Brociner a coborît urcînd !

CĂZUŢI PENTRU APĂRAREA HOTARELOR

Mai sînt destui martori din diferite războaie, pe întinsul cimitirului „Filantropia": eroi, veterani, martiri, cum e *David Alămaru* veteran din 1877 (mort în august 1937, soldatul erou *Pascal Brener* mort la 4 august 1937), subofiţerul *Haim Fischman* (mort în noiembrie 1917), soldatul *Glibnetz* din reg. 27 infanterie, adus la 12 iulie 1932 de la Ghencea etc., etc.

Dar cei mai mulţi eroi din războaie se află grupaţi într-un loc special amenajat la mijlocul cimitirului, de o parte şi de alta a aleii principale, grupa 12. În stînga, şirul se deschide cu un monument ridicat în anul 1922 de societatea „Marpe Lenefeş", „pentru în veci aducerea aminte a fraţilor noştri căzuţi în luptele pentru apărarea hotarelor patriei, 1916—1918". Alt monument deschide şirul de eroi din partea dreaptă a aleii principale, ridicat de societatea „Dr. Iuliu Barasch", de asemenea în memoria eroilor din primul război mondial.

Citez cîteva din numele numeroşilor ostaşi adunaţi aici, fiecare sub o piatră ornamentată cu cîte o sculptură reprezentînd o cască militară şi două puşti încrucişate:

Soldaţii *Anton Gutman, Aizic Blum, Iţic Schein, Iţic Haim, Haim Blumenfeld, Şoil Neuman, Iancu Ştrul, Iţic Avram, Berl Grünberg, Iosef Segalescu* (Bîrlad), *Manole Halpern*, sergenţii *Herman Herşcovici* şi *Leon Gross*, plutonierul *Haim Nicu Fichman*, locotenenţii: farmacist *Adolf Barber* şi medic *Jacques Rosenfeld*, căpitanii medici: *Moritz Fenster, Anton Wolfshaut, Samuel Grünberg, Avram Deutsch* şi *Elias Silberman*, maiorii medici: *Isidor Lustgarten, Arminiu Marcel, Bernard Wincler, Emil Marcian* şi *Solomon Camerman*, dr. *Alfred Butter, Herman Israilovici, Israel Steker*, D-şoara *Sabina Schwinke* (sanitară, se pare) etc., etc.

Criticul Iosif Netzler TRIVALE

DACĂ N-AR FI MURIT ATÎT DE TÎNĂR !

Pe al 11-lea mormînt din şirul de eroi, din dreapta (grupa 12 A, rîndul 1) un nume deosebit, „sublocotenentul Iosif Netzler Trivalea, profesor"; criticul literar *Ion Trivale* (1889—1916), mort pe front, la Zimnicea, la 11 noiembrie, în vîrstă de numai 27 de ani. Născut la Piteşti, Trivale (pseudonim împrumutat de la faimosul parc al oraşului natal) şi-a făcut studiile universitare la Bucureşti şi în Germania. Elev al lui Mihail Dragomirescu, a debutat la revista acestuia, „Convorbiri critice". A mai colaborat la „Noua Revistă Română" (la care a fost un timp redactor) a filozofului C. Rădulescu-Motru şi la „Flacăra" lui C. Banu, cu cronici literare „de orientare clasicizantă". Volumul său „Cronici literare" (1915) apărut cu numai un an înainte de moartea sa eroică, „cuprinde analize bogat argumentate şi observaţii pătrunzătoare în legătură cu opere ale lui B. Delavrancea, M. Sorbul, Al. Cazaban, V. Demetrius" („Dicţionar Enciclopedic Român" — 1966). Volumul (care a fost recent reeditat), cu peste 400 pagini, adunînd doar o parte din criticele sale, a fost prezentat Academiei Române de eruditul filolog din Iaşi, A. Philippide, într-un amplu referat publicat în Analele Academiei. Netzler a fost profesor la Gimnaziul evreiesc şi la şcoala secundară „Cultura".

În „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" (1941) G. Călinescu spune: „Dacă Ion Trivale n-ar fi murit tînăr, critica română ar fi avut astăzi un alt aspect, căci nu e greu de ghicit, în fireasca stîngăcie a începuturilor lui, pătrunderea unui viitor remarcabil critic". Şi adaugă: „Unele judecăţi, cu toată malignitatea lor, surprind prin previziunea lor".

Şi azi, pe Ion Trivale, locatarul de la „Filantropia", îl vizitează mulţi, povesteşte fostul intendent, d. Leon Rosman. L-a vizitat de mai multe ori scriitorul Ion Pas care lucrase la o gazetă a lui Trivale şi îi purta multă recunoştinţă !... „Şi de cîte ori venea la noi (în cimitir — n.n.), domnul Ion Pas se abătea şi pe la Axelrad şi pe la tipograful Luca..."

ŞI EROI DIN TIMP DE PACE

Cei aflaţi în grupa eroilor nu au fost depuşi aici doar în timpul războiului (primul război mondial) ci şi mult după. Cîţiva ani după acel război, guvernul a luat hotărîrea să-i deshumeze pe cei răzleţi, înmormîntaţi în preajma frontului unde căzuseră, aducînd osemintele în capitală şi repartizîndu-le în cimitire după religia lor. Între cei aduşi astfel, la „Filantropia", se află de pildă soldaţii *M. Leibu* şi *Michel Berner*, reînhumaţi în ziua de 14 iunie 1925, cu care prilej a oficiat un serviciu divin rabinul-şef dr. I. Niemirower asistat de cantorul templului coral, Ruwinski. O companie de ostaşi a dat onorurile.

•

La mormîntul părinţilor săi, Sara şi Avram, se află o placă în memoria lui *Iosef Avram Iancu* „mort pentru patrie în luptele de la Porumbacu, în anul 1916".

•

În continuarea şirului celor căzuţi în război au fost depuşi, pe măsură ce se săvîrşeau din viaţă, numeroşi invalizi de război.

•

Colonelul Brociner, pe cînd era locotenent

Amintesc şi de altfel de eroi, de astădată din timp de pace: *Olga Leibovici*, originară din Iaşi, decedată la 9 septembrie 1956. „Mult iubitei noastre mameeroine, dragoste şi recunoştinţă de la cei zece copii îndureraţi". Pe mormînt este reprodusă medalia „Mamă-eroină" ce-i fusese acordată.

FRAŢI ÎN VIAŢĂ ŞI LA MOARTE

La capitolul eroi se cuvine să asociem şi pe cei decedaţi *Al. Kiduş Haşem*. Nu sînt puţini şi nu ne propunem să-i amintim aici pe toţi (am zărit, în treacăt, mormintele lui *Mişu Costin Goldşleger* şi *Samuel Glasberg*, aduşi aici, în acele zile sîngeroase din ianuarie 1941, dintr-o comună de lîngă Jilava).

Făcînd legătura între grupul de eroi şi cel de martiri, iată o simbolică împerechere de morminte: *Rosen Solomon* (1853—1915) „veteran din Războiul pentru independenţă 1877—78" şi *Rosen Lucyen Luciu*, (1925—1940) — la 15 ani ! — „omorît de legionari în chinuri groaznice".

Nu ne-ar fi iertat să nu amintim aici de două figuri mai cunoscute şi prin personalitatea lor şi prin împrejurările deosebite în care au fost furaţi vieţii. Vă gîndiţi, desigur, la *fraţii Guttman*, fiii rabinului H. Guttman, ca prin minune (tragică minune !) rămaşi în viaţă după trei încercări de exterminare, în cîteva ore numai. Cei doi fraţi au fost aduşi la „Filantropia", din comuna Jilava. Iată-i, bineînţeles nu întîmplător, aşezaţi (grupa 14) în imediata apropiere a colţului eroilor pe care abia l-am vizitat. Locuiesc acum din nou lîngă mama lor, *Etel Guttman*, care a mai îndurat 17 ani de viaţă fără ei (a murit la 26 septembrie 1958).

„Cei ce s-au iubit în viaţă, nici în moarte nu s-au despărţit", e începutul inscripţiilor de pe monumentul lor funerar. „Aici odihnesc cei doi fraţi: Iosif, scriitor, dr. în litere şi filozofie, născut la Adjud la 25 iulie 1915 şi Iancu, avocat,

dr. în drept, litere şi filozofie, născut la 7 septembrie 1913, suflete alese şi curate, împodobite cu virtuţi şi înţelepciune, plini de dragoste pentru neamul lor şi pentru întreaga omenire. Ei şi-au propovăduit idealurile prin grai şi scris. În noaptea de 21 ianuarie 1941 şi-au dat sufletul în braţele tatălui lor".

Am reprodus inscripţia de pe mormînt nu pentru cuvintele ce pentru necunoscători ar părea formale, ele redau prea palid virtuţile sufleteşti şi intelectuale ale celor doi martiri ; ci pentru că l-am cunoscut bine pe fratele mai mic, pe publicistul *I. Bunescu*, cel care mă vizita adesea la redacţia cotidianului „Gazeta" (prim-redactor Ion Pas), ca să-şi aducă obişnuita colaborare. Unul din foiletoanele sale literar-filozofice avea ca motto următorul citat din Goethe : „Viaţa este o sarcină ce ni s-a încredinţat şi pe care trebuie s-o ducem pînă la capăt spre cinstea noastră". Dar nici I. Bunescu nici fratele său nu şi-au dus sarcina pînă la capăt !

Cronicar literar şi eseist, I. Bunescu a publicat în : „Şantier", „Adevărul literar şi artistic", „Munca", „Hasmonaea", „Însemnări ieşene" etc., cronici literare, eseuri sociale, studii despre psihologie şi morală. A fost redactor la „Jurnalul". Iată cum îl caracterizează Eugen Relgis : „A fost unul din cei mai bine înzestraţi din generaţia sa şi o mare speranţă pentru toţi acei care l-au preţuit şi l-au iubit nu pentru precocitatea sa ci pentru judecata sa profundă, pentru preocupările sale culturale, etice şi sociale care depăşeau totdeauna „linia de mijloc", tinzînd spre idealurile superioare ale umanităţii". Şi tot Eugen Relgis, într-o scrisoare adresată

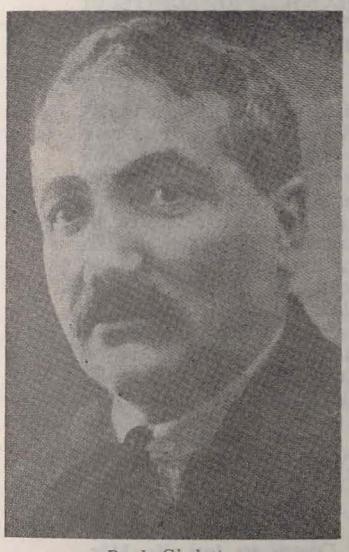

Dr. L. Ghelerter

lui Iosif Guttman, postum, spune : „...Iar tu, dragă Iosif, erai cel mai bine pregătit din generaţia ta sacrificată mediocrităţii sau silniciei, mizeriei sau sterpei pribegii. Aceasta ţi-o spun acum, cînd recitesc scrisorile tale. Acum ştiu ce ai fi realizat cu mintea, cu simţirea, cu luciditatea şi înţelepciunea ta. Acum ştiu că ai murit pentru că erai ales. Ai murit pentru alţii, pentru ai tăi, pentru mine. Mulţi cred azi în mîntuirea obştei prin jertfa celor mai de seamă..."

Iancu Guttman, publicist şi el, a scris cronici şi eseuri despre iudaism, studii filozofice.

Rabinul Guttman a adunat şi publicat într-un volum, principalele lor scrieri.

Pe mormîntul lor, în loc de flori (ca la sfinţii rabini) pietricele aduse de evrei religioşi, printre numeroşi vizitatori.

POETUL—LUPTĂTOR

„...Şi nimeni nu cunoaşte mormîntul lui Moşe, pînă-n zilele noastre"... Nimeni nu cunoaşte locul mormintelor martirilor de pe vasul „Struma", nimeni nu cunoaşte mormintele milioanelor de victime ale nazismului...

Poetul *Beniamin Fundoianu* nu este înmormîntat la „Filantropia" (nu este înmormîntat nicăieri !) ; are totuşi un frumos monument aici, într-un ansamblu al familiei (grupa C, rîndul 5, mormîntul 9).

TRANSCRIEM INCRIPŢIILE

— Adela Wechsler Fundoianu, născută Schwarzfeld, 1868—1953

— şi fiica sa Rodica Fundoianu Daniel, 1905—1969, ziarist, inginer, chimist.

— în memoria poetului-martir Beniamin Fundoianu, 1898—1944, asasinat la Auschwitz de forţele întunericului

— şi a sorei sale, actriţa Lina Fundoianu-Pascal, 1892—1944, dispărută fără urmă, în căutarea fratelui.

Beniamin Fundoianu, „poet al toamnelor bogate şi al dragostei de viaţă" („Dicţionar Enciclopedic Român" — Editura Politică, 1964), întîi simbolist apoi adept al curentelor moderniste, mai ales dadaiste şi suprarealiste, autorul volumului de versuri „Privelişti" (1930) „inspiraţie tradiţională şi rurală" (Eugen Lovinescu), a fost şi un foarte apreciat traducător al lui Baudelaire şi al altor simbolişti francezi. În 1923 s-a stabilit la Paris unde, sub numele de *Benjamin Fondane* a devenit scriitor de limbă franceză, „unul din sprijinitorii existenţialismului în filozofie şi al modernismului în poezie". A participat la mişcarea de rezistenţă franceză în cursul celui de al doilea război mondial. A fost arestat de Gestapo şi transportat la Auschwitz...

Despre B. Fundoianu mai amintim că a tradus din Bialik, a colaborat şi la revistele : „Hatikvah", „Lumea Evree", „Puntea de Fildeş", „Adam".

...„Şi va veni o seară cînd voi pleca de aici
fără să ştiu prea bine unde mă duc şi nici
de numai putrezirea, sau incolţirea vine
Tăcerea se va pune, ca un pămînt, pe
mine..."

(„Cîntec simplu" de B. Fundoianu, 1922 — „Puntea de Fildeş).

Flori proaspete, multe flori proaspete am găsit despuse aici, ori de cîte ori am trecut. Martirii au devenit eroi. În locul milei milenare cu care era umilit, un neam şi-a atras respectul omenirii.

PE O BANCĂ, ÎN CIMITIR

Dacă dorim să ne odihnim o clipă după acest pelerinaj printre eroi şi printre martiri, o bancă de piatră, în stînga capelei, ne îmbie prin inscripţia ei :

„În memoria doctorului *Manole Solomon* omorît în masacrul din Iaşi — 29 iunie 1941".

O fotografie redă imaginea plină de viaţă a cunoscutului medic.

E un bun prilej de meditaţie.

MARIUS MIRCU

Rabinul HAIM MEIR HAGER ז"ל

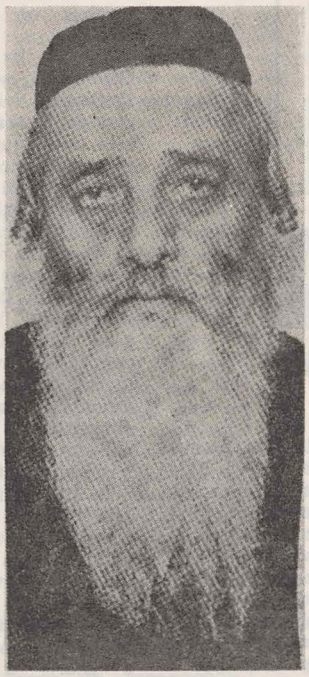

La Bnei Brak, cunoscuta localitate hasidică şi ortodoxă din Israel, a încetat din viaţă, la vîrsta de 84 de ani, rabinul Haim Meir Hager, Vinţer Rebe, ultima mlădiţă din arborele unei strălucite dinastii rabinice. Mulţi hasidimi, printre care unii veniţi de la depărtări (cu un avion special a sosit un grup de hasidimi din America) l-au petrecut pe ultimul drum.

A fost una din personalităţile proeminente ale lumii hasidice contemporane. Adepţii săi pot fi întîlniţi deopotrivă la Ierusalim şi la New-York, la Anvers şi la Buenos Aires, ca şi în numeroase alte centre. A avut adepţi credincioşi şi în sînul comunităţii noastre, mai ales în Moldova şi Transilvania, unde există case de rugăciune numite „Vinţer Klous".

În tot timpul vieţii, hasidimii l-au înconjurat cu dragoste şi veneraţie pe maestrul şi conducătorul lor spiritual, aşa cum părinţii lor l-au venerat pe precedentul Vinţer Rebe, rabi Israel, tatăl celui de curînd decedat. Şi aşa s-a continuat din generaţie în generaţie lanţul de aur al hasidismului, în cadrul căruia o verigă de seamă a fost adăugată de dinastia Hager.

La început a fost legenda. O legendă transmisă din tată-n fiu despre ctitorul acestei case, rabi Kopel din Colomeea. Cerul îl înzestrase cu un dar ales, şi anume cu o voce de aur, pe care piosul hasid o folosea întru slava Celui de sus. Într-una din zile — povesteşte mai departe legenda — marele Baal Şem Tov s-a ivit la Colomeea şi intrînd în oraş spuse că zăreşte o lumină mare. Luîndu-se după această lumină — numai de el văzută — Baal Şem Tov ajunse la sursa ei, adică la sinagoga unde rabi Kopel tocmai îşi intona cu rîvnă sfînta rugăciune. Această cîntare — spuse ilustrul oaspete — bucură nespus Părintele ceresc şi e izvor de lumină şi binefacere pentru întreaga obşte. De atunci sufletele celor doi au rămas înfrăţite. Cînd, înaintea marei despărţiri, Baal Şem Tov şi-a adunat discipolii spre a le încredinţa să ducă mai departe misiunea sfîntă, lui rabi Kopel i-a lăsat în păstorire hasidimii din Maramureş, spunîndu-i : „O grădină minunată îţi dau în primire ; ai grijă de ea !".

Aceasta s-a întîmplat acum mai bine de două sute de ani. Fiul lui rabi Kopel, Menahem Mendel, a dus mai departe tradiţia hasidică, fiind rabin la Kosov. De la părintele său a moştenit nu numai evlavia, dragostea fierbinte de Dumnezeu şi de oameni, ci şi harul cîntului. O întreagă literatură, folclorică şi cultă, a consemnat fervoarea şi entuziasmul sărbătorilor de la curtea rabinică din Kosov. Lui rabi Menahem Mendel i-a urmat pe jilţul rabinic fiul său, rabi Haim. Acesta a avut trei fii, tustrei rabini vestiţi : rabi Iacov i-a urmat pe jilţul sfînt din Kosov ; rabi Iosef a păstorit la Rădăuţi şi rabi Menahem Mendel, care a întemeiat casa rabinică de la Vijniţa. El este autorul lucrării „Tzemah Tzedek", de exegeză religioasă. Fiul său, rabi Baruh, a avut 12 fii şi fiice. Unul dintre fii, rabi Israel, numit de hasidimi *Iubitorul lui Israel* a păstorit succesiv mai multe obşti din Maramureş şi Bucovina. Ultimii ani ai vieţii i-a trăit la Oradea, unde s-a săvîrşit, osemintele sale fiind transportate mai tîrziu în Israel.

Rabi Haim Meir, recent trecut în lumea veşnică, a continuat cu rîvnă sfîntă şi dăruire această tradiţie multiseculară salvat, prin voinţa divină din ghiarele naziştilor, el s-a stabilit, în anii următori războiului, la Bnei Brak, unde a dus mai departe tradiţia aceasta rabinică. Locuinţa sa era larg deschisă hasidimilor şi credincioşilor veniţi să-i ceară sfat şi binecuvîntare. A înfiinţat mai multe aşezăminte religioase de învăţătură şi binefacere, printre care foarte cunoscuta Ieşiva Vijniţ, şcoală superioară de studii religioase. Ca şi iluştri săi străbuni, era adînc încredinţat că Dumnezeu este cel mai bine slujit dacă rugăciunea izvorăşte dintr-o inimă curată, pătrunsă de bucuria credinţei. De aceea cîntecul era la el acasă la curtea sa rabinică, întocmai cum era la cea a tatălui, bunicului şi străbunicului său.

Acum, cîntecul vieţii sale s-a încheiat. În urma sa a rămas un nume neprihănit, exemplul unei vieţi trăite întru Domnul. A rămas amintirea personalităţii sale binecuvîntate, vorbele sale înţelepte, din care se ţese de către hasidimi firul tradiţiei.

Al tradiţiei care l-a primit alături de înaintemergătorii săi şi în care va continua să trăiască mai departe.

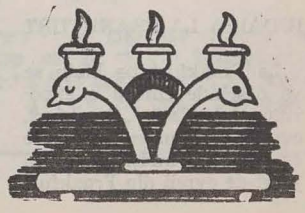

CARDINALUL ŞI MEZUZA

De curînd a încetat din viaţă, în vîrstă de 87 ani, cardinalul Tisserant, decanul sfîntului Colegiu al Vaticanului. Sfetnic al papilor care s-au succedat în răstimpul a peste jumătate de secol, cardinalul Tisserant a fost o înaltă personalitate. Membru al Academiei Franceze, cardinalul era şi un orientalist renumit. Cunoştea la perfecţie, scris şi vorbit, limba ebraică pe care o învăţase la Şcoala biblică din Ierusalim ; de asemenea cunoştea limbile siriană, asiriană, arabă şi amharică. Timp de peste 23 de ani s-a ocupat — pe lîngă alte misiuni — de bisericile orientale din Orientul apropiat şi a trăit cîţiva ani acolo.

Prieten cu Papa Pius al XII-lea, cardinalul Tisserant a avut o poziţie critică faţă de „politica îngăduitoare" faţă de naziști, dusă de Vatican în timpul celui de-al doilea război mondial. A fost un eminent militant pe tărîmul ecumenismului, în special pentru apropierea dintre catolici, protestanţi şi evrei.

Cardinalul Tisserant a însoţit pe Papa Paul al VI-lea în călătoria făcută în anul 1964 în Israel, unde a aprins — la Yad Vaşem — şase lumînări în amintirea celor şase milioane de evrei, victime ale nazismului. *„Ne aflăm aici,* — a declarat el cu această ocazie — *pentru a lua parte la durerea poporului evreu, victimă a unui atît de groaznic masacru".*

Cardinalul Tisserant s-a născut la Nancy. Încă din liceu l-a interesat studiul limbii ebraice, iar mai tîrziu l-a pasionat Talmudul. L-a cunoscut pe Eliezer Ben Iehuda — ctitorul limbii literare ebraice moderne — în timpul cît a studiat la Colegiul dominicanilor din Ierusalim.

Cardinalul povestea adesea prietenilor săi că în casa părinţilor săi — care aparţinuse înainte unui evreu — pe pervazul unei uşi se afla o mezuza, pe care tatăl său o găsise acolo şi pe care a păstrat-o.

La apariţia cărţii abatelui Toulat „Evreii, fraţii mei", cardinalul Tisserant a scris autorului *„Aş vrea ca, Conciliul să întreprindă ceva pentru ca să dovedim fraţilor noştri evrei afecţiunea ce le-o purtăm".* În cadrul Conciliului, cardinalul a militat împreună cu cardinalul Bea, pentru adoptarea aşa-numitului Document evreiesc, menit să recunoască injustiţia ce s-a făcut evreilor.

IN MEMORIAM

BETTY GOTTLIEB

Dintre elogiile funebre apărute la trecerea în lumea celor drepţi a d-nei Betty Gottlieb, spicuim din ziarul „Jewish Chronicle din Londra (numărul din 31 martie 1972) :

„Betty Gottlieb a personificat „eishet hail", „femeia evree ideală" prin demnitatea, modestia, bunătatea, ospitalitatea ei, precum şi prin simpatia ce o inspira fiecăruia. Ea a fost o binecuvîntare pentru toţi cei care au fost în jurul ei, fiind mereu însufleţită de o puternică dorinţă de a veni în ajutorul oricui era în nevoie" scrie *rabinul dr. S. M. Lehrman din Ierusalim.*

„Betty Gottlieb a întruchipat cele mai frumoase calităţi ale femeii evree — ea poseda o cultură aleasă, înzestrată cu o fire caldă şi plină de generozitate, ştiind să îmbine admirabil modestia cu demnitatea. Memoria ei va fi pentru noi mereu vie nu numai din cauza operelor sale nobile dar şi pentru blîndeţea şi prietenia care iradiau necontenit din personalitatea ei" scrie Mr. *Harvey N. Norton*, preşedintele Comunităţii evreieşti din Glasgow.

„O personalitate deosebită, animată de sinceritate şi prietenie, care ne impunea respect şi admiraţie" scrie lord *Barnet Janner*, evocînd pe defuncta, în scrisoarea sa de condoleanţe, adresată d-lui Şef rabin dr. Moses Rosen.

„Descinzînd ca şi Dv. dintr-una din cele mai strălucite familii rabinice, crescută în cele mai frumoase tradiţii evreieşti, ea şi-a cîştigat în viaţa ei mult prea scurtă un loc nemuritor alături de tovarăşul ei de viaţă, unul dintre aleşii noştri spirituali. A fost o muncitoare neobosită pentru cămin şi obşte" scrie Eminenţa Sa dr. *Immanuel Jacobovits*, Şef rabinul Marii Britanii.

ŞTIRI

ידיעות

CONGRES BIBLIC

La Ierusalim a avut loc cel de-al XX-lea Congres pentru studiul Bibliei. De data aceasta înaltul for a fost consacrat studiului cărţii profetului Iehezkiel şi a Cîntării cîntărilor.

DIN NOU FRANZ NOVAK

Un tribunal din Viena a început judecarea lui Franz Novak, unul din locţiitorii lui Eichman, acuzat de complicitate la exterminarea a milioane de evrei. Acesta este al treilea proces al lui Novak, celelalte două sentinţe fiind casate pe considerente de procedură.

ORIGINE DACICĂ A UNUI TRIB DE BEDUINI ?

Studentul Iosef Ben-David de la Universitatea din Ierusalim şi-a ales ca temă a lucrării sale de diplomă condiţiile economice ale triburilor de beduini din sudul peninsulei Sinai. În vederea documentării el a petrecut cîtva timp în mijlocul beduinilor din acea regiune, unde, se pare, a făcut descoperiri interesante. Astfel, în lucrarea de diplomă el susţine că tribul de beduini Jebalia ar proveni din Dacia. Ei au fost aduşi acolo de către împăratul Justinian, în secolul al VI-lea, pentru a păzi şi a sluji mănăstirea Sf. Ecaterina. Deşi astăzi nu îşi mai cîştigă existenţa datorită mănăstirii, totuşi ei au păstrat unele legături cu ea. Studiind acest trib, de a cărui istorie nu s-a ocupat pînă acum nimeni, Josef Ben-David a constatat că se remarcă prin vrednicie şi pricepere; mulţi membrii ai tribului Jebalia sînt meseriaşi, de asemenea toţi copiii acestui trib ştiu să scrie şi să citească. Cei din tribul Jebalia ajută şi îndrumă pe ceilalţi beduini în lucrările agricole şi în meşteşuguri.

IUDAICA LA FRANKFURT

La Frankfurt pe Main se va deschide curînd o expoziţie intitulată „Frankfurt, evreii săi şi lumea", care are ca scop să înfăţişeze rolul jucat de evreii din Frankfurt în viaţa acestui oraş, precum şi în cultura evreiască. Există o istorie a evreilor din Frankfurt, scrisă de prof. dr. Isidor Kracauer, care cuprinde perioada 1150—1824. Actuala expoziţie urmează să o completeze şi să o aducă la zi. Pînă acum au fost colecţionate peste 1 000 de fotografii şi alte mărturii cu valoare documentară. Expoziţia urmează să fie prezentată în diferite centre evreieşti.

„CONVORBIRI CU LEO BAECK"

Revista trimestrială „The Bridge" care apare la Sidney (Australia) a publicat o lucrare a dr-ului Fritz Friedländer: „Ore petrecute cu rabi Baeck". Leo Baeck a fost una din personalităţile rabinice proeminente ale epocii noastre. Seminarul rabinic din Londra îi poartă numele.

CĂRŢI ŞI MANUSCRISE VECHI

Fondul muzeal al Institutului de balcanistică al Academiei bulgare de ştiinţe cuprinde 13 000 cărţi evreieşti, dintre care 7 000 cărţi vechi în ebraică şi ladino din secolele XVI—XIX, şi 300 manuscrise vechi.

ARHIVELE — SURSE ISTORICE

În ultimii ani au apărut o serie de lucrări şi studii, publicate de arhivele diferitelor oraşe din Republica Federală a Germaniei, care prezintă aspecte din istoria unor comunităţi evreieşti. Astfel au apărut şase volume (1966—1969) publicate de arhivele din Baden-Würtemberg; un studiu publicat de arhivele oraşului Braunschweig (Brunsvicensia Judaica); au mai publicat asemenea materiale arhivele din Lüberck, München, Nürnberg, Stuttgart, Heilbron, Landau etc., precum şi diferite foruri oficiale cu ocazia unor comemorări, serbări, aniversări ale unor societăţi, instituţii etc. La aceasta se mai adaugă lucrările de diplomă ale unor studenţi. Aşa, de pildă, o dizertaţie de doctorat susţinută în cadrul universităţii din Freiburg a avut ca temă Poziţia juridică şi economică a evreilor din sud-vestul Germaniei în secolele al XV-lea şi al XVI-lea.

Dintr-o lucrare a dr-ului Otto Burst, şeful arhivei din Esslingen, intitulată „Esslingen pe Neckar — istoria şi arta unui oraş" reiese că comunitatea evreiască din acest oraş datează dinainte de 1338, cînd exista acolo o sinagogă. În lucrarea publicată de arhiva din Stuttgart se descriu scene din ziua boicotului din 1933 şi din ziua pogromului din 1938, care s-au petrecut în oraş, precum şi felul cum au fost înmormîntaţi într-o groapă comună din cimitirul din Esslingen 85 de evrei de naţionalitate necunoscută din lagărul apropiat Bernhausen.

În 1969 arhiva de stat din Landau-Pfalz a publicat lucrarea dr-ului Hans Hess „Comunitatea evreiască din Landau — fragment din istoria ei".

Arhivele cuprind o mare bogăţie de materiale pentru o istorie a evreilor din R. F. a Germaniei.

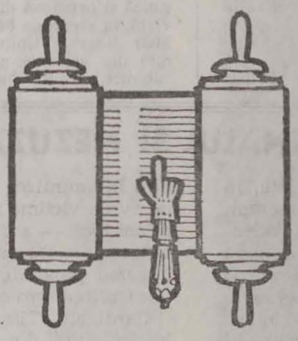

GRATITUDINE

În memoria unor evrei care au murit în lupta împotriva fascismului, s-a dat numele lor unor străzi, fabrici, case de cultură etc. din R. P. Bulgaria. Viaţa lor a servit ca sursă de inspiraţie multor scriitori ca Dimiter Dimov pentru romanul „Tutunul", Dimiter Angelov pentru cartea sa „Viaţa şi Moartea"; Mitka Grubcheva descrie în romanul său „În numele poporului" viaţa luptătoarei Violeta Jacova. De asemenea compozitorul bulgar Pancho Vladigerov a scris un poem simfonic bazat pe motive evreieşti, pentru care a primit premiul Dimitrov.

ONOARE CELOR DREPŢI !

La Bruxelles a avut loc înmînarea medaliei celor drepţi oferită de institutul Yad Vaşem, d-nei Maria Laermans şi d-lui Gaston Wilfart din Bruxelles precum şi D-lui Van de Boeck din Anvers care în timpul ocupaţiei naziste au ajutat pe evrei. Ceremonia s-a desfăşurat în prezenţa supraviţuitorilor care au beneficiat de ajutorul celor trei medaliaţi.

SĂRBĂTORIREA CELOR CARE AU PRIMIT PREMIUL LEO BAECK

Consiliul central al evreilor din R. F. a Germaniei a organizat o festivitate pentru sărbătorirea celor care au fost distinşi cu premiul „Leo Baeck" pe anii 1970 şi 1971. Pe anul 1970 premiul a fost acordat prof dr. Franz Böhm, şeful delegaţiei care a semnat acordul pentru acordarea de despăgubiri evreilor victime ale nazismului, precum şi primarului din Köln, Johannes Giesberts.

Premiul „Leo Baeck" pe anul 1971 a fost acordat ziaristului şi cineastului Rolf Vogel, pentru întreaga sa operă şi în mod deosebit pentru editarea publicaţiei „Deutschlandberichte" care promovează înţelegerea între popoare.

PROCESELE UNOR CRIMINALI NAZIŞTI

În cursul anului 1971 s-au terminat în R. F. a Germaniei judecarea a 18 procese intentate unui număr de 35 de criminali de război nazişti. Un număr de trei acuzaţi au fost condamnaţi la detenţiune pe viaţă, restul la pedepse privative de libertate pe diferite termene.

OBŞTEA EVREIASCĂ DIN IRLANDA DE NORD

Comunitatea evreiască din Irlanda de nord se compune din 350 de familii cu 1 350 suflete, majoritatea trăind la Belfast.

ÎN ANII ACEIA...

Revista noastră a mai scris despre lagărul de concentrare pentru copii înfiinţat în timpul ocupaţiei naziste, în Polonia. La procesul unei supraveghetoare a acestui lagăr, Eugenia Pol, care se judecă acum la Lodz, a reieşit că în acest lagăr şi-au găsit moartea 1 500 de copii şi tineri între 8 şi 17 ani. Printre „deţinuţi" s-au aflat şi copii de doi ani !

PROCESUL UNUI CRIMINAL DE RĂZBOI

Curtea cu juri din Hamburg a început judecarea fostului comisar de poliţie Anton Becker, acuzat de complicitate la crimă. Procesul a fost scindat, urmînd ca doi coacuzaţi pentru complicitate la crimă, Rudolf Grüll şi Conrad Marquandsen, să fie judecaţi separat.

PUNCTUL CULMINANT AL „ANULUI HEINE"

Apogeul anului Heine care se sărbătoreşte în R. F. a Germaniei în cursul anului 1972, va fi Congresul Heine ce se va ţine la Düsseldorf între 15 şi 19 octombrie. La el vor participa 250 de savanţi din toată lumea. Organizatorii congresului sînt Seminarul de germanistică al universităţii din Düsseldorf, oraşul Düsseldorf şi societatea „Heinrich Heine".

Cu această ocazie se va decerna pentru prima dată premiul „Heinrich Heine" instituit de către oraşul Düsseldorf unui scriitor care prin opera sa a promovat progresul social şi înţelegerea între popoare.

În ziua în care se vor împlini 175 de ani de la naşterea poetului va apare în editura Hoffmann und Campe primul dintre cele 15 volume a 800 de pagini fiecare, care vor cuprinde operele complete ale lui Heinrich Heine. Cu această ocazie vor vedea lumina tiparului şi unele manuscrise inedite. Ultimul din cele 15 volume va apare în anul 1980.

DECESUL PREŞEDINTELUI COMUNITĂŢII DIN BREMEN

La Bremen a încetat din viaţă preşedintele comunităţii evreieşti, Carl Katz care a deţinut această funcţie de la eliberarea sa din lagărul de la Terezin. Iniţiativei sale i se datorează refacerea sinagogii din Bremen şi a altor instituţii evreieşti din acest oraş. Katz a făcut parte din Uniunea comunităţilor evreieşti din nord-vestul R. F. a Germaniei şi din Consiliul central al evreilor din R. F. a Germaniei.

CONDAMNAREA UNUI CRIMINAL NAZIST LA MÜNCHEN

Curtea cu juri din München a condamnat la muncă silnică pe viaţă pe Hans Sobotta, care între anii 1942—1943, ca gardian al unui lagăr de muncă din teritoriile vremelnic ocupate, a ucis trei băieţi. „Vina" acestora: unul a refuzat să umble cu capul descoperit, altul nu a purtat brasarda impusă, iar altul a comis o abatere banală de la disciplina de lagăr.

O SINAGOGĂ NEOBIŞNUITĂ

O sinagogă neobişnuită prin structura ei a fost inaugurată de curînd la Ierusalim. Ea are partea rezervată pentru bărbaţi foarte redusă, atît cît să cuprindă un *minian*, pe cînd partea pentru femei este mult mai cuprinzătoare. Lucrul este explicabil deoarece sinagoga deserveşte o şcoală pentru fete din familii religioase.

„FĂCLIA ÎNVĂŢĂTURII"

Premiul Universităţii ebraice din Ierusalim „Făclia învăţăturii" a fost conferit profesorului Zelman Cowen, vicecancelar al Universităţii Queensland din Melbourne.

צום אָנדענק פון הרבנית ברכה־בעטי גאָטליב ז״ל

פון די שכחים און טרויער־ווערטער וואָס זענען דערשינען צום טויט פון דער רבנית ברכה־בעטי גאָטליב ז״ל, ברענגען מיר אייניקע אויסצוגן פון לאָנדאָנער „דזשוישׁ קראָניקל״ פון 31־טן מערץ 1972:

„בעטי גאָטליב האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט די אשת חיל, די אידעאַלע יידישע פרוי, דורך איר ווירדע, עניוות, גוטקייט, מיט איר מידה פון הכנסת אורחים, ווי אויך מיט דער כימפּאַטיע וואָס זי האָט אַרויסגערופן בא יעדן איינעם. זי איז געווען א ברכה פאַר אַלע די וואָס האָבן זי אַרומגערינגלט און איז שטענדיק געווען באַזאָלט פון א מעכ־טיקן ווילן אַרויסצוהעלפן יעדן איינעם אין א נויט״, שרייבט הרב דר. ש. מ. לערמאַן פון ירושלים.

„בעטי גאָטליב האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט די שענסטע מידות פון דער יידישער פרוי — זי איז געווען א הויך־געבילדעטע פרוי, א באַשאַנקענעמיט א וואַ־רעם הארץ און גענערעזע גע־פילן און האָט געוווּסט וויאַזוי צו זיין גלייכצייטיק ווירדיק און באַשיידן. מיר וועלן זי אייביק געדענקען נישט נאָר פאַר איר נאָבעלער געזעלשאַפטלעכער אַרבעט, נאָר אויך פאַר איר גוט־קייט און פריינטשאַפט וואָס האָבן אַרויסגעשטראַלט פון איר פּער־זענלעכקייט״, שרייבט מיסטער האַווי נאָרטן, פּרעזידענט פון דער יידישער קהילה פון גלאַזגאָו.

„אַן אויסגרעוויינלעכע פּער־זענלעכקייט פון זעלטענער אויס־ריכטקייט און פריינטשאַפט, וואָס האָט ביי אונדז אַרויסגע־רופן דרך אַרץ און באַוווּנדע־רונג״, שרייבט לאָרד באַרנעט דזשאַנער וויגן דער פאָרשטאַר־בענער אין זיין קאַנדאַלענק־בריוו צום רב הכולל, דר. דוד משה רוזן.

„שטאַמענדיק, ווי איר, פון איינער פון די אָנגעזעענסטע רבנישע משפחות, א דערציִענע אין די שענסטע יידישע טראַדי־ציִעס, האָט זיך בעטי גאָטליב פאַרדינט, אין איר צו קורץ לעבן, אַן אומשטערבלעך אָרט נעבן איר לעבנס־באַגלייטער, איינער פון אונדזערע חשובע מנהיגים רוחניים, זי האָט זיך אומדערמיד־לעך געווידמעט דער משפחה און דער יידישער קהילה״, שרייבט דער חשובער דר. עמנואל יאַקאָ־באָוויץ, רב הראשי פון גרויס בריטאַניע.

פסח תשל״ב אין די יידישע קהילות פון רומעניע

(המשך פון זייט 11)

אין דאָראָווי, איז דער ערשטער סדר אָפּגעריכט געוואָרן אין אָרטיקן כשר׳ן רעסטאָראַן אין דער אָנוועזנהייט פון א גרויסער צאָל בעלי־בתים אין קורסאַנטן פון דער אָרטיקער תלמוד־תורה. הרב פּנחס וואַסערמאַן האָט אונטערגעשטראָלן פאַר די אָנוועזנדע די באַרייטונג און זין פון די הנדה־שעקסטן. די תלמוד־תורה־קורסאַנטן האָבן רעציטירט פון דער הנדה. צו דער צווייטער סדר־נאַכט, בשעת דער סדר האָט זיך פאַנאַנדערגעוויקלט אין כשר׳ן רעסטאָראַן בראַשׁ מיט הער ישראל רייכבאַך, איז דער פּרעזידענט פון דער דאָראָהויער קהילה און די אַנדערע מנהיגים, אָנוועזנד געווען אויף דעם סדר פון אָרטיקן מושב זקנים.

א שיינער סדר איז אויך איינגעאָרדנט געוואָרן אין טערגו מורעש אויף וועלכן עס האָבן זיך באַטייליקט 200 יידן. דער מסדר איז געווען הער יאָזשעף, סעקרעטאַר פון דער אָרטי־קער קהילה, אין דער באַגלייטונג פון די קורסאַנטן פון דער תלמוד־תורה. דאָס כאָר, אונטער דער אָנפירונג פון הער איוואַן פּערעניע, האָט געזונגען לידער פון דער הנדה.

מער ווי 200 יידן האָבן זיך באַטייליקט אויף כיידע סדרים וואָס זענען פאָרגעקומען אין כשר׳ן רעסטאָראַן פון גאַלאַץ. הרב בוטנאַרו האָט געליינט די הנדה און איז געווען דער מסדר. די קורסאַנטן פון תלמוד־תורה האָבן געזונגען לידער לכבוד פסח.

אין אָראַדעאַ איז דער מסדר געווען דער שוחט אברהם גלאַנץ. אויף יעדן סדר זענען געווען צו 120 יידן.

אין באָטאָשאַן זענען ביידע סדר־נעכט אָפּגעריכט געוואָרן פון דעם שוחט ישראל מאָסקאָוויטש. יעדן אָוונט זענען אָנוועזנד געווען צו 136 יידן, פון וועלכע 50 יונגטלעכע.

אין קלוזש זענען צו יעדן סדר געקומען 150 יידן. די סדרים זענען פאָרגעקומען אין אָרטיקן כשר׳ן רעסטאָראַן. דער מסדר איז געווען דער שוחט אדלער. די קורסאַנטן פון תלמוד־תורה האָבן געזונגען לידער פון דער הנדה.

כאָטש זיי פאַרמאָגן נישט קיין כשרע רעסטאָראַנען, האָבן די קהילות פון באיא מארע און לוגאָזש, אראַד די באַטיי־נען פון זייערע מנהיגים, אָפּגעריכט קאָלעקטיווע סדרים אויף וועלכע ס׳האָבן זיך באַטייליקט פיל יידן.

* * *

אַלע אכט טעג פסח האָבן אין די כשרע רעסטאָראַנען גע־נעסן כמעט 3000 יידן. די צווייטע מעג פסח, באַזונדערס דעם 6־טן אפריל, ווען מ׳האָט געזאָגט יזכור, זענען די שולן פון גאַנצן לאַנד געווען פול מיט יידן.

ר׳ מנחם מענדל שניאורסאָהן

(המשך פון זייט 11)

זיך אין די פאַרייניקטע־שטאַטן ווו ער ווערט גאָמי־נירט אַלס פּרעזידענט פון עקזעקוטיווקאָמיטעט פון דער חינוך־אָרגאַניזאַציע פון די ליובאַוויטשער און פון דער הילף־סעקציע ווי אויך פון דעם פאַרלאַג „אוצר החסי־דים״. באַגלייך מיט אַנט־וויקלען אָט די פילזייטיקע מעטיקייט, שרייבט רבי מנחם מענדל שניאורסאָהן א ריי חסידישע און קבלה־ווערק און פיל שאַלות ותשובות וועגן פאַרשידענע תורה־ענינים.

נאָכן טויט פון רבי יוסף י. שניאורסאָהן ז״ל, אין יאָר 1950, נעמט אויף זיך רבי מנחם מענדל שני־אורסאָהן די אחריות פון די אָנפירונג פון די חסידים־אַנהענגער. אונטער זיין אָנפירונג בליען אויפסניי אויף די טעמיקייט און די מוסרות פון די ליו־באַוויטשער. די חבר־פילאָ־זאָפיע, האָט פאַרשפּייטן נאָכן וואָרט „קיין מזרח, קיין מע־ריב, קיין רדום, קיין צפון״ איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין מאַט, דורך נרינגן א ריי חבר־צענטערס אין מערער שטעט פון די פאַראייניקטע שטאַטן און קאַנאַדע. עס זע־נען אויך נעשאַפן געוואָרן נייע חבר צענטערס און עס זענען אויסגעבריטערט גע־וואָרן די אַלטע צענטערס אין ארגענטינע, אויסטראַליע, בראַ־זיליע, ענגלאַנד, פראַנקרייך, אימאַליע, נאָרד־אַמעריקע און זיד־אַפריקע, ווי אויך אין אַנדערע ערטער. איבראַל פירן די חבר־צענטערס א פאַרצווייגטע טעמיקייט אַפן געביט פון תורה, עבודה און גמילות חסדים.

דער ליובאַוויטשער פאַרלאַג האָט פאַרעפנטלעכט מיליאָ־נען ספרים וועגן יידן און יידישקייט, אין צענטליקער שפּראַכן.

אין יאָר 1953 האָט דער ליובאַוויטשער רבי געגרינדעט די פּרויען־אָרגאַניזאַציע און די יונגע־אָרגאַניזאַציע פון די ליובאַוויטשער. די יונגע־אָרגאַניזאַציע האַלט אָן פאַר־בינדונגען מיט יידישע יונגע־לעכע דורך קענגזייטיקע בא־זוכן, דורך איינאָרדענען אָפּ־רו־קאָלאָניעס, קאָנפערענצן, באַגעגענישן. אָט די טעמי־קייט האָט גורם געווען און איז וויטער גורם אַז טויזנ־טער יידן זאָלן זיך אומקערן צו יידישקייט, צוריקגעפינען זייער נייטסיקע אידענטיטעט בתוך העם.

דער ליובאַוויטשער רבי ווערט אין אַלגעמיין כאַראַקטעריזירט אַלס אָנגעזעענער תלמיד־חכם, אַלס וווּנדערבאַרער אָר־גאַניזאַטאָר און מדריך, אָבער זיינע חסידים האַלטן אַז זיין עיקר־שטריר איז אהבת יש־ראל, זיין אומבאַגרענעצטע ליבע צו יידן. אין א גרוי־סער מאָס איז זיין אהבת ישראל דער מקור פון זיין ענערגיישער עבודה און פון זיינע גרויסע דערגרייכונגען.

אין די 22 יאָר זינט ער פירט אָן מיט דער ליובאַ־וויטשער חבד־באַוועגונג, האָט רבי מנחם מענדל שניאור־סאָהן דורכגעפירט א פילזייד־טיקן חינוך־פּראָגראַם פון תורה און אמונה וואָס האָט ווידער צעפלאַמט די ליבע פון יידן צו יחידות, צו זיינע עטישע און מאָראַלישע ווערטן. פון מעלבורן ביז לאָנדאָן, פון מאַסאַלאַנקא ביז לאָסענדזשעלעס, אידענ־טיפיצירן זיך טויזנטער יידן מיט די שלן און צענטערס פון די ליובאַוויטשער, גע־שאַפן און אויפגעבאַלאַנסט אַדאַנק די באַסיגונגען פון דעם באַלאַכמן מנהיג רוחני פון דער באַוועגונג.

זיין איינפלוס האָט ווייט אַריבערגעשפּרייזט די חסי־דישע קהילות און אַריינגע־רייגנען אין אַלגעמיינעם יי־דישן לעבן. עס איז הייגט באַמת נישט פאַראַן קיין סך יידישע מנהיגים אין דער וועלט וועמען עס זאָלן זיין פרעמד דעם ליובאַוויטשער אידייען. אין זיינע אינהאַלט־ריכע דרשות און שריפטן וואָס ווערן פאַרשפּרייט פּערמאַ־נענט אין די ליובאַוויטשער צענטערס פון דער וועלט, באַהאַנדלט דער רבי אַלע וויכטיקע פראַגן פאַר וועל־לעכע עס שטייט דאָס הייג־טיקע יידנטום; פון תורה־ענינים ביז מאָג־טעגלעכע נעשעענישן וואָס האָבן א שייכות צו יידישער אָנגע־הערייט, צו יידישער אמונה און צו יידישן המשך. יערעס מאָל, שטרייכט אונטער דער ליובאַוויטשער די נויִ־מיקייט פון אָפּהיטן די מצוות פון דער תורה און הייסט זי לערנען מענלעך. ער שלאָגט פאָר אַז די מעטיקייט פון די ליובאַוויטשער צענטערס זאָל אויסגעבריטערט ווערן כדי צו פאַרשטאַרקן דאָס יידישע געוויסן, די יידישע אמונה. ווי א רויטער פאָדעם נייט דורך אין דעם ליובא־וויטשערס לערער די אידייע פון דער איינקייט וואָס דאַרף עקזיסטירן צווישן תורה און לעבן.

„תורה, יידן און יידישקייט בכלל, ווי נערערט מערער מאָל, זענען נישט קיין באַ־זונדערע זאַכן, ס׳אָל הייסן, אַז א יידפאַרבינדט זיך מיט תורה און לעבט א יידיש לעבן פון צייט צו צייט אָרט אין באַשטימטע צייטן — נאָר אַלע דריי זענען איינס, איין זאַך. מיט אַנדערע ווערטער: אין יעדן פּרט פון זיין וועזן, סיי בנוגע זיין נוף און סיי בנוגע זיין נשמה און אין אַלע פּרטים פון זיין טעגליכן לעבן, דאַרף א ייד זיין דורכגעדריינגען מיט תורה און יידישקייט״.

שענקענדיק די ערשטע אויפמערקזאַמקייט די יידישע קהילות פון די תפוצות, פאַראַנלעסיקט נישט דער ליובאַוויטשער רבי די טעטי־קייט אין מרינת ישראל, ווו עסלעכן צענטליקער טויזנטער פון זיינע חסידים. לויט זיין איניציאַטיוו און מיט זיין שמיצע איז אין ישראל גע־גרינדעט געוואָרן א חסידי־שער ישוב — כפר חבד — ווו דאָס פאַנצענלעכע לעבן אַנטוויקלט זיך לויט די חסי־דישע אידייען און עיקרים. א נעץ פון הסידישע דער־ציִונגס אַנטשלאָסן פאַר אַלע מדריגות, העלפט אויפהאַלטן און פאָרזעצן די חבד־טראַ־ריציע.

* * *

די שיטה פון די חבד־חסי־דים האָט נאָך פון איר אָנ־הויב באַאיינפלוסט די יידישע קהילות פון רומעניע. אין די מאָלדעוויישעשטעטאַן שטעט־לער, האָבן זיך נעגאַוועט, נאָר צוריק מיט מער פון הונדערט יאָר, חסידישע קריינען וואָס האָבן געשטרעבט צו פירן א פּשוט און תמי־מותדיק לעבן, מיט א סיפן גלויבן, מסמכים, ווי עס האָבן עס פאַראַנגט די רבנים וואָס האָבן אָנגעפירט די חסידישע באַוועגונג. זייער פרומקייט, זייער אמונה שלימה, זייער ערלעך און נערעכט לעבן וואָס זיי האָבן געפירט, האָבן אַרויסגערופן רעספּעקט און באַוווּנדערונג אויך ביי א סך אַרומיקע נישטיידן. אין רעם זין איז כראַי צו באַמערקן אַז אין דער רומעניישער שפּראַך איז אריין דאָס וואָרט כאַבאָטיִק, וואָס קומט פון חבד־ניק און וואָס הייסט: א מענטש וואָס הויט אָפּ שטרענג די מצוות פון זיין אמונה.

די חבד־שולן און די בתי־מדרשים פון פאַלטיטשעני, פּיאַטראַ־נעאַמץ, יאַס און פון אַנדערע שטעט פון רומעניע, האָבן מיט זיך פאַרגעשטעלט מקורות פון אמונה און האָ־פענונג אין א בעסער לעבן, אף די יסורותפון מענטשן־ליבע און פעלקער־פריינט־שאַפט.

דאָס זענען אַלץ סיבות צוליב וועלכע אונדזער קהי־לה שליסט זיך אָן צו אַלע די וואָס פייערן די טעג דעם חשובן מנהיג רוחני פון דער חסידישער חבד־באַוועגונג.

פון דאָ, פון אונדזער קהילה קדושה, פון די מקומות פון די קראַפּאַטן־בערג אף וועי־לעכע ס׳האָמאָמאָל געשפּאַנט דער הייליקער בעל שם־טוב ז״ל, פון דאָ ווו דער ליובא־וויטשער האָט געהאַט און האָט זיינע חסידים, שיקן מיר אים איבער אונדזערע האַר־ציקע ברכות פון אריכות ימים ושנים בדי ער זאָל קאָנען פאָרזעצן זיין הייר־ליקע שליחות לטובת אונדזער תורה הקדושה, לטובת דעם יידישן פאָלק.

דער רב הכולל, רר. דוד משה רוזן, האָט אי־בערגעשיקט דעם חשובן בעל יובל א מעלענראַמע אין וועלעכער ער דריקט אויס, אין זיין נאָמען, און אין נאָמען פון דער קהילה וועמענס מנהיג רוחני ער איז, די האַרציקסטע גליק־ווונשן אינגאַיינעם מיט דער פּראַריציאָנע־לער ברכה עד מאה ועשרים!

זעצער פאַר יידיש און עברית
חשה בערקאָוויטש

דער באַזוך פון הער אברהם קאַרליקאָף

הער אברהם קאַרליקאָף, דירעקטאָר פון דער איירפּאָרט־סעקציע פון „אַמעריקען דזשויש קאָמיטי״ וואָס האָט דעם זיך אין פאַריז, איז געווען דער גאַסט פון אונדזער קהילה עסליכע טעג פאַר פסח און די ערשטע טעג פסח.

הער קאַרליקאָף האָט בייגעוווינט דעם סדר פון דער תלמוד־תורה אין דער גרויסער שול פון בוקאַרעשט. האָט באַזוכט די מצות־צענ־טערס ווי אויך די צענטערס ווו מען טייליט כשרע שפּייז פאַר די נויטבאַדערפטיקטע.

בעת דער פייערלעכער דרשה צו דער ערשטער סדר־נאַכט, האָט דער רב הכולל, דר. דוד משה רוזן, באַגריסט דעם גאַסט מיט א הארציקן ברוך הבא. נאָכן דאַוועגן האָט הער קאַרליקאָף בייגעוווינט דאָס אָפּריכטן דעם סדר אין דער בוקאַרעשטער כאַר־שול און אין כשר׳ן רעסטאָראַן פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהילות.

דעם 29־טן מערץ האָט, איז הער קאַרליקאָף, אין דער באַ־גלייטונג פון רב הכולל, דר. דוד משה רוזן, אויפגענומען געוואָרן פון הער פּראָפעסאָר דומיטרו דאַגאַרו, פּרעזידענט פון קולטוס־דעפּאַרטאַמענט.

ספרדישע אויסשטעלונג אין פאַריז

דאָס פאַריזער מוזיי פון יידישער קונסט האָט איינגעאָרדנט אַן אויסשטעלונג „די ספרדים״. אין דער אויסשטעלונג ווערט געוויזן 84 פּאָטאָגראַפיעס וואָס שטעלן פאָר די גאַסט, מערק, געביידעס, וואָס האָבן א שייכות צו דער געשיכטע פון די יידן אין שפּאַניע.

א בוך וועגן חסידים

אין פאַריזער פאַרלאַג „עדיסיאָן דע מיניט״ איז דערשינען דאָס בוך פון זשאַק גוטווירט „דאָס טראַדיציאָנעלע יידישע לעבן. די עסטאַלאָגיע פון א חסידישער קהילה״, אין וועלכן עס איז באַשריבן דאָס לעבן און די מינהגים פון די איבער 400 חסי־דים פון אַנווער.

די יידישע קהילות פון העסען

אין פראַנקפורטער „סאָסיעטעט־פעראַלאַג״ (דייטשע פעדעראַציע רעפּובליק) איז דערשינען דאָס בוך פון פּאָול אַרנסבערג „די יידישע קהילות פון העסען״. דאָס בוך נעמט זיך פיר — ווי עס ווערט געזאָגט אין פאָרוואָרט — צו דערמאָנען די מיסגלידער פון דער העסענער סהילה. וואָס לעבן היינט אין פאַרשידענע לענדער. וועגן זייער געבוירן־אָרט און ווען צו לאָזן פאַר די קומענדיקע דורות ידיעות וועגן דעם לעבן פון די יידישע קהילות ביז ס׳איז געקומען דער פאַשיזם צו דער מאַכט. אַזן העסען וווינען היינט 1500 יידן. זיי זענען אַראַנזשירט אין עסליכע קהילות — אין פראַנקפורט און אין אַנדערע גרויסע שטעט.

די אויסלענדישע פרעסע וועגן בוך „אין ליכט פון דער תורה"

די יידישע פרעסע פון דער נאָרער וועלט האָט פאַרצייכנט ווי אַ באַזונדערע געשעענעניש דאָס דערשיינען פון דעם בוך „אין ליכט פון דער תורה". מע־רערע צייטונגען און צייטשריפטן פון יש־ראל, ענגלאַנד, פראַנק־רייך, אַמעריקע. האָבן פאַרעפנטלעכט אַרטי־קלען און רעצענזיעס וואָס אונטערשטרייכן דעם באַזונדערן ווערט פון בוך.

מיר ברענגען איי־ניקע אויסצוגן פון די דערשינענע רעצענ־זיעס:

„דער אינהאַלט פון בוך איז אינדערהאַלבן באַלויכטן אין ליכט פון דער תורה, לויט דער אַלטער יידישער טראַדיציע. מיט אַק־טואַליזירונגען און רמזים אַף די וויכטיקע איינטציייטיקע פראַ־בלעמען וואָס באַשעפ־טיקן דאָס יידנטום פון אונדז׳ר צייט". („מעריב"—תל־אביב, 2־טן דעצעמבער 1971).

אין „דבר" פון 6־טן יאַנואַר, האָט פראָפעסאָר אַריה טאַר־טאַקאָווער, פרעזידענט פון דער ישראלישער סעקציע פון „ברית־עברית עולמית", פאַר־עפנטלעכט אַ גרעסע־רע סטודיע אין וועַ־לעכער ער שטרייכט אונטער די באַדייטונג און ווערט פון בוך: „דאָס בוך „אין ליכט פון דער תורה", איינס פון די בעסטע שאַפונגען אַפן געביט פון יהדות וואָס זענען דערשינען פון נאָכן צווייטן וועלט־קריג בין היינט צו טאָג, פאַרדינט אַ באַזונדערע אויפמערקזאַמקייט צו־ליב דריי סיבות: דאָס לאַנד אין וועלכן ס׳איז דערשינען. די פערזענלעכקייט פו־נעם מחבר, דער אינ־האַלט פון בוך".

פראָפעסאָר טאַרטאַ־קאָווער פאַרופט זיך אין ערשטער ריי אַף די באַדינגונגען פון פולער רעליגיעזער פרייהייט פון רומע־ניע, אַף די יידישע דערציונגס־אַנשטאַל־טן, אַף דער פאַר־צווייגטער סעסיקייט פון דער יידישער קהילה פון רומעניע. אַף אונדזער „צייט־שריפט" און אַף איר וויכטיקן ניוואָ.

דער מחבר פון אַר־טיקל שרייבט דאַן באַריכט וועגן דער דערשינונג פון נאָכן דעם מנהיג רוחני פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהילות. דער

הכולל דר. דוד משה רוזן זיין וויכטיקע ראָלע אין דער פון בוך. שרייבט פעסאָר טאַרטאַקאָווער: „באַנאַנד מיט די געשיכטלעכע קאַפּיט־ל פון דער אַפּ־ראָזט עדות נישט נאָר וועגן דער גרינטלע־כער יידישער קולטור פונעם מחבר, נאָר רופט אויך אַרויס ביי אונדז באַ־וווּנדערונג פאַר זיי באַהאַנדלען די טעמעס דער אַפּ־ראָזט נישט נאָר וועגן דער גרינטלע־כער יידישער קולטור פונעם מחבר, נאָר רופט אויך אַרויס ביי אונדז באַ־וווּנדערונג פאַר זיי

דער גאַלעריע פון די איינטציייטיקע יידי־שע מנהיגים זענען נישט פאַראַן קיין סך אַזעלעכע פערזענלעכ־קייטן וואָס וואָלטן געקאָנט פאַרגליכן מיט רב הכולל דר. דוד משה רוזן.

צום סוף, אין דריטן טייל פון דער אַפּ־לען און די קאַפּיט־לען פון דער אומקום־תקופה. זענען פאַראַן אינבוראויך קאַפּיטלען וועגן דעם מהות פון יהדות אין זיינע איינטציייטיקע פראָ־בלעמען (באַזונדערס די פון רומענישן יידי־שן טום). דער אופן פון

דערהויבענעם יידיש געוויסן און פאַר זיין נשמהדיקער גייסטיקע עשירות.

דער תמצית פון יידישן פאָלק ווערט דערקלערט נישט נאָר חי׳ א רעליגיעזע גרו־פּע. נישט ווי פון אַן אַפּ־געזונדערטער קלויז, וואָס קאָן פאַר־גליכן ווערן מיט אַנ־דערע. נאָר ווי אַן אַלגעמיינע דערשיי־נונג אַף דער אַרענע פון דער געשיכטע, אַ דערשיינונג מיט אַן אייגענעם, ספּעציפישן וועלט־באַנעם.

דער מחבר איז ביי דער מיינונג אַז דאָס יידישע פאָלק עקזיס־טירט נישט נאָר אַדאַנק זיין קעגנוואַרט, ווי אויך אַדאַנק זיינע שטרעבונגען צו אַן אייגענער צוקומפט".

אין דער רעצענזיע וואָס איז דערשינען אין דעצעמבער־נומער פון 1971 פון דער צייטשריפט „האָרלד זשעוורי" פון לאָנדן, צייטשריפט פון יידישן וועלט קאָנגרעס, ווערט געזאָגט:

„דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן איז אַזוי אַקטיוו אַלס אין אַנדערע שפּראַכן.

ווען מיר דאַרפן סינטעטיזירן בקיצור די הויפּט־אידייע פון בוך, וואָלטן מיר גע־זאָגט פאָלגנדיקס: אונדזער תורה איז אַ לעבנס־אויפאַסונג און נישט אַ קאָלעקציע אַן עזעצן. דער סאַציאַ־ליזם איז נישט סתירה מיט דער תורה, ווייל די תורה פרעדיקט גוטע באַציונגען צווי־שן מענטש און מענטש און אַ בעסער לעבן פאַר דער גאַנצער מענטשהייט. אונדזער ימים־טובים סימבאָלי־זירן הומאַניזם, גע־רעכטקייט און שלום.

דער מחבר פון בוך שאַצט אָפּ ווי געהעריק די וויכטיקייט פון אונדזערע חז״ל און באַווייזט אַז זייערע לערעסזענען גאָרנישט אַלט געוואָרן.

רבי חיים מאיר האגער זצ״ל

אין בני ברק, אין דער באַקאַנטער חרידישער שטאָט פון ישראל, איז נפטר געוואָרן, אין עלטער פון 84 יאָר, רבי חיים מאיר האגער, דער וויזשניצער רבי, דער לעצטער צוויי פון אַ פאַר־צווייגטן שטאַם־בוים פון אַ וווּנדערבאַרער רבנישער דינאַסטיע. טויזנטער חסידים, אַסד נעקומענע פון נאָר ווייטע מקומות (אַ גרויסע צאָל חסידים זענען נעקומען מיט אַ ספּעציעלן אַוויאָן פון אַמעריקע) האָבן אין באַ־גלייט אַף זיין לעצטן וועג.

ער איז געווען איינער פון די אָנגעזעענסטע פערזענלעכ־קייטן פון דער איינטציייטיקער רבי׳שער וועלט. ער האָט געהאַט חסידים אין ירושלים און אין ניו־יאָרק, אין אַנט־ווערפן און אין בוענאָס אירעס און אין אַסד אַנדערע צענ־טערס. ער האָט אויך געהאַט חסידים אין די יידישע קהילות פון רומעניע, באַזונ־דערס אין טאָלראָווע און טראַנסילוואַניע, ווו עס זענען פאַראַן אַסד שולן טיפן נאָ־מען „וויזשניצער קלויז".

זיין נאָנען לעבן האָבן אים די חסידים אַרומגערינגלט מיט ליבע און פאַרערונג און הויך נעשאַצט זייער מנהיג רוחני, אַזוי־ווי זייערע עלטערן האָבן נעליבט און נעשאַצט זיין פאָרגייער, רבי ישראל וויזשניצער ז״ל, דער פאָטער פונעם נישט־לאַנג פאַרשטאָר־בענעם. אַזוי האָט נעצויגן איר הכשר, פון דור צו דור, דג נאָלדענע קייט פון חסי־דיזם, צו וועלעכער אַ וויכ־טיקן רינג האָט אָנגעשלאָסן די האַגער־רינאַסטיע.

אין אָנהויב איז געווען די לענגערע... אַ לענגערע וואָס איז איבערגענאַנגען פון דור צו דור, דערציילט וועגן דעם גרינדער פון דער דינאַסטיע, רבי קאָפּל פון קאָלאָמיי. נאָט האָט אים באַשאָנקען מיט אַ זעלטענער מתנה, מיט אַ גאָלדן קול נגינה, וואָס דער פרומער חסיד האָט אויסגע־נוצט צו באַזינגען דעם רבונו של עולם. אין אַ טאָג — דערציילט די לענגערע — האָט דער גרויסער בעל־שם־טוב ז״ל זיך געוואוינט אין קאָלאָמיי און אַריינקומענדיק אין שטאָט האָט ער דערזען אַ גרויס ליכט. נאָכנייענדיק דעם ליכט — וואָס נאָר ער האָט געזען — איז דער בעל־שם אָנגעקומען צום מקור פון דעם ליכט, צו דעם בית מדרש ווו רבי קאָפּל האָט נעדאַוונט. דאָס געזאָגט — האָט אים געזאָגט דער בעל־שם, איז אַ פרייד פאַר גאָט און אַ קוואַל פון ליכט און ברכה פאַר דער נאָנצער ערה. פון דעסלט זענען די נשמות פון די צוויי, נעבליבן פאַר־בריידערט. פאַר זיין אוועקנייג פון דער וועלט, האָט דער בעל־שם צו.אַמענגערופן די חסידים כדי זיי איבערצונייבן צו פירן ווייטער די הייליקע שליחות. ר׳ קאָפּלען האָט ער איבערגענייבן אָנצופירן טיט די מאַראַמורעשער חסידים און אים געזאָגט: „אַ וווּנ־דערבאַרן גאָרטן נעב איך דיר איבער, היט אים אָפּ!"־

דאָס איז געשען מיט אַן ערך מער ווי צוויי הונדערט יאָר צוריק. דער זון פון ר׳ קאָפּל ז״ל, מנחם מענדל, האָט ווייטער נעפירט די חסידישע מראַדיציע אַלס קאָסאָווער רבי.

פון זיין פאָטער האָט ער נעגירשנט נישט נאָר פרומ־קייט, נישט נאָר הייסע ליבע צו גאָט און מענטשן, נאָר אויך נגינה. אַ נאַנצע ליטע־ראַטור, בעל פּה און בכתב, איז געשאַפן געוואָרן אַרום דער התלהבות פון די יידישע יום־טובים אין קאָסאָווער הויף. נאָך ר׳ מנחם מענדל ז״ל, איז נעקומען אַפן כסא הר־בנות זיין זון, רבי חיים ז״ל. ר׳ חיים האָט געהאַט דריי זין, אַלע דריי באַרימטע רבנים: ר׳ יעקב פון קאָסעוו, ר׳ יוסף אין ראַדעוויץ און רבי מנחם מענדל, דער גרינ־דער פון וויזשניצער הויף. ער איז אויך דער מחבר פון באַרימטן ספר „צמח צדק". זיין זון, ר׳ברוך, האָט געהאַט 12 זין און טענטער. איינער פון זין, ר׳ ישראל, וועמען די חסידים פלעגן רופן אוהב ישראל, איז געווען יאָרנאַלנג דער מנהיג רוחנ־פון מערערע יידישע קהילות פון מאַראַמורעש און בוקאָ־ווינע. זיינע לעצטע יאָרן האָט ער נעלעבט אין אָראַדעאַ און איז דאָרט נעטר געוואָרן. שפּעטער האָט מען זיינע עצמות איבערגעפירט קיין א״י.

ר׳ חיים מאיר, דער נישט לאַנג פאַרשטאָרבענער ז״ל, האָט פאָרגעזעצט מיט התמדה די דורותדיקע מראַדיציע. אַ נעראַטעוועטער על פּי נס פון די היטלעריש־ישע נעגל, האָט ער זיך באַזעצט תיכף נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה אין בני ברק, ווו עד האָט ווייטער געגיידט די מראַדיציע פון זיין רבנישער דינאַסטיע. זיין הויף איז געווען אָפן פאַר אַלע יידן וואָס זענען נעקו־מען צו אים נאָר אַן עצה אָדער אַ ברכה. ער האָט גע־גרינדעט מערערע אַנשטאַלטן פון תורה און גמילות חסדים צווישן וועלעכע די באַרימטע וויזשניצער ישיבה. פונק טויז זיינע אַבות איז ער געווען טיף איבערצייגט אַז אַמבעסטן קאָן מען דינען נאָט מיט תפילות ממעמקים, ווייל נאָט האָט ליב דאָס האַרץ פון מענטשן — רחמנה ליבא באי. דערפאַר איז דער ניגון געווען אין זיין הויז ווי ביי זיך אינדערהיים, פונקט ווי ער איז געווען ביי זיין פאָטער, ביי זיין זיידן און ביי זיין עלטערזיידן.

איצט איז דער ניגון פון זיין לעבן אַנטשווינג. נאָך אים איז נעבליבן אַ שם טוב, אַ ביישפּיל פון אַ לעבן גע־ווידמעט הקדוש ברוך הוא, עס איז נעבליבן דער אָנדענק פון זיין נעבענטשטער פער־זענלעכקייט, זיינע דברי תורה, זיין אמונה פון וועלעכער חסידים שפּינען ווייטער דעם טראַדיציע־פאָדעם. פון דער טראַדיציע וואָס האָט אים אָנגעשלאָסן צו זיינע פאָר־נייער אינאיינעם מיט וועלעכע ער וועט אויך ווייטער לעבן אין אונדזער זכרון.

הוספה צום אַרטיקל „רבנים און לומדים פון מאָלדאָווע" דערשינען אין אונדזער צייטשריפט נומער 268

איך וויל מוסיף זיין אַ פּאָר באַמערקונגען, וועגן די רבנים פון גאַלאַץ.

אין דער גאַלאַצער קהילה זע־נען תמיד געווען דריי רבנים. אין דער זעלבער צייט מיט ר׳אַברהם ב׳ר יעקב מרגליות זענען אויך געווען די רבנים ר׳ משה דוד שפּירא און ר׳ יצחק פיינטוך. נאָך דער פסירה פון ר׳ משה דוד שפּירא איז געוואָרן רב זיין זון ר׳ ישעיה שפּירא, וועלכער איז באַערדיקט אויף דעם גאַלאַ־צער בית עולם אין אַ שטיבל. נאָך דער פסירה פון הרב ר׳ יצחק פיינטוך (וועלכער איז נפטר געוואָרן אויפן וועג קיין גאַלי־ציע) איז געוואָרן רב דער אייד־דעם זיינער, ר׳אַברהם אבא שענק־מאַן. ער איז נפטר געוואָרן אין יאָר 1934 און איז באַערדיקט אויפן גאַלאַצער בית עולם אין אַ שטיבל. אין גאַלאַץ לעבט נאָך אַיצט אַ זון זיינער, ר׳ יעקב מרדכי שענקמאַן, אַ ייד אַ תל־מיד חכם און ער פירט דאָס שילעכל „הרב שענקמאַן" אין וועלכער מען דאַוונט יעדן שבת. דער רב ר׳ אַברהם אבא שענקמאַן איז געווען רב צוזאַמען מיט־די רבנים ר׳ ישעיה שפּירא און הרב ר׳ אַברהם דערבאַרימ־דיקער וועלכער האָט עולה געווען קיין ארץ־ישראל אין יאָר 1950 און איז דאָרטן נפטר געוואָרן.

דער רב ר׳ משה דוד שפּירא איז געווען אַ גרויסער תלמיד חכם און זייער אַ קלוגער ייד און אַ ווערטל זאָגער.

דער באַקאַנטער משכיל און פאָלקס־זינגער וועלוול זבאַר־זשער איז געווען אַ בן בית ביי אים.

מען דערציילט אַז ר׳ משה דוד שפּירא איז געקומען קאַנדי־דירן קיין באַטאַשאַן. שבת נאָך דער דרשה האָט אים דער ראָש הקהל געזאָגט: „רבי, אויב איר וועט קענען צוזויפנעמען פינף הונדערט חתימות קענט איר ווערן באַטאַשאַנער רב". האָט אים דער רב געענטפערט: „איר רעדט ווי אַ נער, איר ווילט פינף הונדערט חתימות פון באַ־טאַשאַנער יידן, איך קען אייך ברענגען צוויי טויזנט חתימות פון גאַלאַצער בעלי בתים וואָס ווילן אַז איך זאָל ווערן באַטאַשאַנער רב". מיר זענען באַקאַנט נאָך אַ צאָל פון זיינע ווערטלעך, אָבער נישט דאָ איז דער פּלאַץ פאַר זיי. נשוב לענינו. אחרון אחרון הביב.

פון 1930 ביז 1964 איז געווען רב אין גאַלאַץ אַן אור אי־ניקל פון ר׳ משה דוד שפּירא, הרב ר׳יצחק שפּירא וועלכן דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן, האָט שטאַרק מקרב געווען. דער רב ר׳ יצחק שפּירא איז געווען אַ תלמיד פון די גאונים רבי בן ציון כץ און רבי משולם ראָט.

דער רב ר׳יצחק שפּירא איז אַ גרויסער מומחה אין הלכות גי־טין און האָט מחבר געווען אַ קונטרס „תשורת יצחק", „קובץ של שמות ניסין אנשים הדשים וגם ישנים". דער קונ־טרס איז דערשינען אין יאָר 1938 מיט די הסכמות פון באַ־רימטע גאונים. צווישן די הס־כמה־געבער זענען דאָ: דער גאון ר׳ משולם ראָט, דער גאון ר׳משה אביגדור, אַמאָל געווען־נער רב אין אַנטוועטרפן און דער גאון ר׳אַברהם אריה לייב רוזן וועלכער איז דעמאָלט געווען רב אין פאַלטיטשען, דער פאָטער פון רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט״א.

חיים טראַכטמאַן, נאַלאַץ

מיינונגען פון ליינער וועגן אונדזער צייטשריפט

הער ב. כהן פון מאָנטרעאַל, דעקאַל עוועניו 5873 (קאַ־נאַדע) שרייבט אונדז פאָל־גנדיקס:

„איך מוז אייך זאָגן אַז מיר זענען שטאָלץ יעדעס מאָל ווען מיר ליינען אייער ווונ־דערבאַרע צייטשריפט. אַ דאַנק אייער אַרבעט האָט די צייטשריפט אַ הויכן לי־טעראַרישן און זישראַנאַליס־טישן ניוואָ. זי שפּיגלט אָפּ די טעטיקייט פון די יידישע קהילות פון רומעניע און די רעליגיעזע פרייהייט פון וועלכע איר נעניסט.

די צייטשריפט נייט פון האַנט צו האַנט און ווערט געליינט פון אַ גרויסער צאָל פריינט".

דער רב הכולל און הער קאַרליקאָף אין אַ בוקאַרעשטער הילף־צענטער.

צייט־שריפט
פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

פסח תשל״ב אין די יידישע קהילות פון רומעניע

פסח, חג האביב, איז נעקומען צוזאמען מיט די ערשטע פרילינגסבלומען. באנלייך מיט דער נאנצער נאטור, האָבן זיך אונדזערע היימען באנייט, נעלייכטערט, אראָפּגעוואָרפן פון זיך דעם עול פון ווינטער און זיך באצירט מיטן גלאנץ פון כשר לפסח. דאָס ליכט פון דעם דאָזיקן פרייהייט־יום־טוב וואָס האָט אָנגעפולט אונדזערע הערצער לויכט נאָך היינט אין יערן איינעם פון אונדז. עס איז נעווען, בלי ספק, א פרייד־דיקער פסח, א פסח פון דאָפּלטער פרייד — די פרייד פון הניצנו לזמן הזה און די פרייד פון קענען פראוועון אים אין פולער פרייהייט, אן אמת׳ן „זמן חרותינו„.

שפע און ברכה אף אונדזערע סדר־טישן

ווי אלע יאָר, האָבן אויך אין דעם יאָר די פסח צוגרייטונגען אָנגעהויבן מיט אסך וואָכן פריער. די יידישע קהילות פונעם נאנצן לאנד זענען באצייטנס באוואָרנט געוואָרן מיט כשרע שפּייז לרוב. כמעט 200.000 קילאָ מצה און מצה־מעל זענען אָנגעקומען אין די יידישע היימען דורך די מצות־צענטערס. כשר פלייש און כשרער וויין, האָבן באריכטערט דעם יום־טובדיקן טיש פון יערער יידישער היים.

לויטן אלמן „כל דכפין ייתי וייכול״, איז די פערעראציע פון די יידישע קהילות נעקומען צו הילף די יידישע נויט־באדערפטיקע. א פאָנד פון 3.000.000 ליי איז פאר־טיילט געוואָרן אלס הילף אין געלט און שפּייז פאר די וואָס האָבן זיך אין הילף נעניטיקט. מעד ווי צען טויזנט יידן — אלטע, קראנקע, מענטשן אָן משפחות — האָבן באקומען אָט די הילף דורך מעדערע קאָמיסיעס, וואָס האָבן געארבעט פון אינדערפרי ביז אפרעראנאכט. אין בוקארעשט און אין אנדערע שטעט פון לאנד. עס איז נעווען א וווּנדערבאר באהויפּטונג פון אונדזערע פרינציפּן פון אחבת ישראל, אראנק וועלעכע יעדער ייד, אָן קיין שום חילוק פון זיין מאטעריעלער לאגע, האָט נעקאָנט פראוועון פסח לויט אלע דינים און כללים בשפע וברכה.

„ליום קודם החג״

דאָס אָנקומען פון פסח האָט זיך געלאָזט מערקן דעם נאנצן חודש פון פורים ביז פסח. אין די תלמוד־תורה׳ס האָבן די קורסאנטן געלערנט די הגדה, די קאָנפערענצן אף דער טעמע פון יהדות זענען געווען געווידמעט דער געשטאלט פון משה רבינו, דאָס כאָר פון דער תלמוד־תורה האָט אויסגעלערנט מיט פליים די טראדיציאָנעלע פסח־לידער. ווי אין יעדער יידישער היים, איז אויך אין די כשרע רעסטאָראנען אוועקגעלייגט געוואָרן א שווערע האָרעוואנעע ריין צו מאכן, ביימען דאָס געשיר, בורק חמץ זיין. אָט די נאנצע ארבעט איז נעמען געוואָרן אונטער דער קאָמפּעטענטער השגחה פון הרב יצחק מאיר מאריליום.

דער פייערלעכסטער מאָמענט פון פאר פסח איז געווען, כלי ספק, דער שבת הגדול, אָפּגעמערקט דורך דער טראדיציאָנעלער דרשה פון רב הכולל, ד״ר. דוד משה רוזן, אין דער בוקארעשטער מלבים־שול.

דעם 26־טן מערץ, אין אָוונט, איז פאָרגעקומען, אין דער אָנוועזנהייט פון פיל בעלי־בתים וואָס זענען געקומען מיט זייערע משפחות, דער סדר פון די קורסאנטן פון תלמוד־תורה, א פייערלעכקייט פון באזונדערער באדייטונג. אזוי־ווי עס האָט אונטערגעשטראָכן אין זיין דרשה צו דער נע־לענגהייט דער רב הכולל, איז דער סדר פון די יינגסטע מיט־גלירער פון אונדזער קהילה, פון די וואָס נעמען איבער מיט אן אָפענעם מוח און א היים הארץ די פאקל פון אונדזער אמונה, א סיבה צו האָבן צוטרוי אין מאָרגנדיקן טאָג, אין דער צוקונפט און פעסטקייט פון די טראדיציעס פון אונדזערע דורותדיקע אינסטיטוציעס. דער סדר דער פון די קינדער, וואָס האָבן זיך צונגנרייט אונטער דער ליבע־פולער אויפזיכט פון די הערן סענאל מארקו און יעקב משה, ווי אויך פון דירי־נענט שוואריץ, האָט נעהאט א באזונדערן חן און האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט א נעשעעניש וואָס וועט פאדבלייבן אין זכרון סיי פון די קורסאנטן סיי פון די אלע וואָס האָבן אים ביינעוווינט אין דער גרויסער שול פון בוקארעשט.

די שיינקייט פון די סדר־נעכט

צוויי מעג שפּעטער, איז די בוקארעשטער כאָר־שול, ווי אנדערע בוקארעשטער שולן, געווען פיל צו קליין כדי צו קאָנען אדיינעמען די גרויסע צאָל יידן, בחורים און מיידלעך, נעסט פון אויסלאנד, נעקומענע צו פייערן דעם פסח אין דער סביבה פון א מקום־קדוש. נאָכן דאוונען, האָט דער רב הכולל, ד״ר. דוד משה רוזן, נעהאלטן א פייערלעכע דרשה, וואָס איז אויסגעהערט געוואָרן מיט גרויס אויפמערקזאמקייט פון די אָנוועזנדיקע. (גלייכצייטיק, איז אין אלע שולן פון לאנד, נעלייגט געוואָרן דער מעסאזש פון רב הכולל צו די יידן פון דער סאָציאָ־יסטישער רעפּובליק רומעניע, לכבוד פסח תשל״ב). נאָך דעם האָט דאָס תלמוד־תורה־כאָר, אונטער דער טעמפּעראמענטפולער אָנפירונג פון מייסטער חיים שווארצמאן, געזינגען טראדיציאָנעלע לידער לכבוד פסח.

דער סדר אין מושב זקנים פון דאראהוי

נאָכקומענדיק אן אינערלעכן באנער, האָבן כמעט צוויי טויזנט יידן — וואס האָבן צ.ליב נעוויסע פאר׳שידענע סיבות נישט נעקאָנט אָפּריכטן דעם סדר אינדערהיים — אָפּגעריכט דעם סדר אין די זאלן וואָס די פערעראציע פון די יידישע קהילות און די בוקארעשטער קהילה האָט ספּעציעל איינגע־אָרדנט און זיי אויפגענומען מיט דער טראדיציאָנעלער הכנסת אורחים. דער רב הכולל, אין דער באגלייטונג פון די אנדערע מנהיגים פון דער פערעראציע, האָט נעבראכט די אָנוועזנדע אף די קאָלעקטיווע סדרים פון דעם היץ פון דער פערעראציע, פון דער בוקארעשטער כאָר־שול און פון דער תלמודישער ביבליאָטעק, די טראדיציאָנעלע ברכ.ת און א וואָרעם וואָרט פון טרייסט און ליבשאפט. דער רב הכולל האָט אויך באזוכט די מושבי־זקנים און געווינטשן די אלטע לייט א חג כשר ושמח.

דער רב הכולל האָט דאן אָפּגעריכט דעם סדר וואָס איז אָרגאניזירט געוואָרן אין כשדן רעסטאָראן פון דער פערע־ראציע פון דער הויפּטשטאָט. אין דעם סדר האָבן זיך באַ־טייליקט מ.הנים פון דער פערעראציע פון די יידישע קהי־לות, מנהיגים פון דער בוקארעשטער קהילה, אָנגעזעענע א נעטלעקטועלע, נבאים פון שולן, קורסאנטן פון דער תל־מ.ד־תורה, די כאָר־מיטגלידער, די וואָס קומען צו די קורסן פון יהדות.

עס זענען אויך אָנוועזנד געווען: הער משה לעווין, דירעק־טאָר פון דער איראָפּעישער סעקציע פ.ן „דזשוינט״ הער אברהם קאַרליקאָף, דירעקטאָר פון דער איראָפּעישער סעקציע פון „אמעריקען דזשויש קאָמיטי״ פרוי סעס ל מזרחי פון „דזשוינט״ און אנדערע נעסט פון אויסלאנד.

דער מסדר, דער רב הכולל, האָט גייסט־רייך קאָמענטירט די הגדה־פסוקים און דערנאנצט אף א גלענצנדן אופן די אלטע פיוטים און תפילות. די קורסאנטן פון תלמוד־תורה האָבן געליינט פראגמענטן פ.ן דער הגדה און דער ווו.דערבארער יונ.ט־כאָר האָט געזינגען אומצייליקע פסח־נעזאנגען וואָס זענען מיט פרייד נאָכגעזינגען געווארן פון די באטייליקטע אין קאָלעקטיוון סדר. ביז שבעס נאָך חצי הלילה האָבן נעקלינגען די לידער און לויב־נעזאנגען לכבוד פסח.

פאר דעם צווייטן סדר, זענען די מנהיגים פון דער פע־דעראציע פון די יידישע קהילות אָנוועזנד געווען ביים דא־ווענען אין ספרדישן מעמפּל פון דער רב הכולל האָט נע־האלטן אן אינהאלטריכע דרשה. דאָס כאָר האָט געזינגען ספרדישע טראדיציאָנעלע פסח־לידער.

נישט נאָר אין דער הויפּטשטאָט

קאָלעקטיווע סדרים זע.ען אָרגאניזירט געוואָרן אויך אין די אנדערע קהילות פון לאנד.

מער ווי 360 יידן — 130 יונגנטלעכע — האָבן זיך באַ־טייליקט אין די סדרים וואָס זענען פאָרגעקומען אין כשר׳ן רעסטאָראן פון טימישאָארא. הרב דר. ערנעסט נויטמאן האָט נע־ליינט אין קאָמענטירט די הגדה און די אָנוועזנדע האָבן אים אויסגעהערט מיט גרויס אינטערעס.

אין יאַס איז דער קאָלעקטיווער סדר פאָרגעקומען אין אָרטיקן כשר׳ן רעסטאָראן. דער מסדר איז נעווען דער שוחט דאובערט, אין דער באגלייטונג פון תלמוד־תורה־כאָר. דר. סימאָן קאופמאן, פּרעזידענט פון דער יאסער קהילה און די אנדערע קהילה־מנהיגים זענען אָנוועזנד געווען אפן סדר צוזאמען מיט די בעלי־בתים פון דער אלטער אס ועיר בישראל.

אין א היימישער, משפחהדיקער סביבה האָבן זיך פאנאנ־דערגעוויקלט ביידע סדר־נעכט אין אראד. אף יעדן סדר זענען געווען 110 יידן, פון וועלעכע פיל יונגטלעכע. עס האָט גע־ליינט די הגדה און זי אויסגעטייטשט, הרב ברוד לערנער.

(המשך אף זייט 9)

טעלעגראמע

דעם הער

ניקאָלאַ טשעאושעסקו

פּרעזידענט פון מיניסטאָרן־ראט
פון דער סאָציאליסטישער רעפּובליק רומעניע

די יידישע קהילות פון רומעניע, די כלי־קודש און אלע רעליגיעזע יידן פונעם נאנצן לאנד, דריקן אויס לנבי א״ד, דורך מיר, זייערע נעפילן פון טיפער אָנערקענונג פאר דער ענערגיע און די־אמישקייט מיט וועלעכע איר פערדער אויס־נעהאלטן די רומענישע פּאָליטיק פון שלום און אינטערנא־ציאָנאלער צוזאמענארבעט, א פּאָליטיק וואָס שטיצט זיך אף די נאָבעלע פּרינציפּן פון אומאָפּהענגייקייט און נאציאָנאלער סווערעניטעט, נישטאדיינמיישונג אין די אינערן־ענינים, גלייכבארעכטיקונג און קענ.זייטיקן נוצן.

דער באוור וואָס איר האָט לעצטנס נעבאכט אין אפריקע, האָט נאָך מער דערהויבן דעם פּרעסטיזש פון סאָציאליסטישן רומעניע און אפסניי באשטעטיקט דעם הומאניזם און קלוג־שאפט פון איר באליכטן אָנפירער.

מיר פאר׳זיכערן אייך פון אונדזער נאנצער איבערנענעבנ־קייט און פון אונדזער פעסטער אנטשלאָסנקייט צו פון אלץ כדי צו ברענגען אונדזער צושטייער צום פאר׳פעסטיקן און אויסבלי־פון אונדזער טייער הייטלאנד — רומעניע — א נאָמען וואָס איז נעוואָרן א וועלט־סימבאָל פון אוטערמיר׳לעכער מי פאר שלום צווישן פעלקער.

דר. דוד משה רוזן

רב הכולל און פּרעזידענט פון דער
פעדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע

מאור בישראל
רבי מנחם מענדל שניאורסאָהן שליט״א

ופרצת ימה וקדמה... און וועסט זיך אויסשפּרייטן קיין מערב און קיין מזרח (בראשית כ״ח—יד) מיט די ווערטער פון אָט דעם שיר פון דער תורה זיינען די ליובאוויטשער חסידים איינעם פון זייערע באליבטעסטע חבר־נינונים. דער זעלבער שיר איז אויך דער פּראָגראם פון אינטיקן מנהיג פון דער באַ־קאַנטער באוועגונג, הנרול בישראל, הרב מנחם מענדל שניאורסאָהן שליט״א, וועמען די חסידים פון דער נאָרד וועלטאון צוזאמען מיט זיי אלע יידן וואָס זענען פאָרבונדן מיט אונדזערע ווערטפולע טראדיציעס, פייערן אים אין דעם חודש, צו זיין ווערן בן שבעים.

פון זיין רבנישן הויף פון ברוקלין־פאריינינטע שטאטן — פירט אָן דער ליובאוויטשער רבי, מאָנ־טענלער, די פאר׳צווייגטע טעטיקייט פון דער גרעסטער חסידישער באוועגונג פון אונדזערע טעג. אלס פאָרגעזעצער פון א טראַ־דיציע פון כמעט צוויי הונדערט יאָר, ווערט דער ליובאַ־וויטשער באטראכט אלס איינע פון די אָנגעזעענסטע רעלי־גיעזע פערזענלעכקייטן אין דער היינטיקער וועלט. זיין לעבן און זיין ווערק בילדן א וויכטיק קאפּיטל אין דער יהדות־געשיכטע פון 20־טן יאָרהונדערט און זענען א ביישפּיל פון א וווּנדערבארן סינטעז צווישן תורה און מעשים טובים.

די ליובאוויטשער דינאס־טיע איז נענדיגדעט געוואָרן דורך רבי שניאור זלמן פון לאדי, וועלעכער האָט געלעבט אין די יאָרן 1745—1813. אין דעם פאר׳פינצטערטן און אונטערדריקטן יידישן לעבן פון צארישן דוסלאנד איז די תורה פון רבי שניאור זלמן געווען א ליכט־שטראל פון גלויבן און האָפענונג. דער גרינדער פון דער חבר־ער שיטה (חכמה, בינה, דעת) האָט גע עבט פאר זיינע הסי־דים, ער האָט געלעבט מיט זיי און געהאט צו ליידן פאר זיינע אידייען. די צארישע אויטאָריטעטן האָבן אים איינגעזעצט אין תפיסה און ער איז נאָר ווי דורך א נס באפרייט געוואָרן. דער מאָנ פון זיין באפרייען—יט כסלו —(ווערט אויך היינט נעפייערט מיט פרייד פון אלע חסידים אין דער וועלט. רבי שניאור זלמן האָט אָנגעשריבן א ווערק פון רעליגיעזער פילאָ־זאָפיע — „תניא״ — אן אָרי־גינעלער סינטעז פון דעם מיפן דענקען פון ווילנער גאון און דעם בעל־שם־טובס ברויזנדיקע נעפילן. פון אָט דעם זאָמען וואָס רבי שניאור זלמן האָט פאר׳פלאנצט אפן באָדן פון אמונה, איז אויס־געוואקסן דער צעצווייגטער בוים פון דער חסידישער חבר־ער באוועגונג.

רבי מנחם מענדל שני־אורסאָהן איז דער זון פון באדימטן מקובל און תלמיד חכם רבי לוי יצחק און דאָס אוראייניקל פון דרימן ליובאוויטשער רבין, רבי מנחם מענדל שניאור־סאָהן פון ליובאוויטש. ער איז געבוירן אין יאָר 1902 י״א ניסן.

שוין אלס קינד האָט ער אויסגעוויזן זיין חריפות און געווען פיל פאָרגעשריטענער פון די אנדערע חבר־קינדער. זיין פאָטער האָט פאר אים נעריגנען א פּריוואטן מלמד, אָבער אין א קורצער צייט האָט דאָס קינד נישט נעהאט ביי אים וואָס צו לערנען. אין דער לאנג האָט דער פאָטער אליין נעמוזט ווערן דער דערציער פון דעם נאָר באנאכטן קינד. צו זיין בר מצווה האָט מען אים שוין נעהאלטן פאר אן עילוי.

איינצייטיק מיט תורה־לערנען שטודירט ער אויך וועלטלעכע לימודים — פאַ־רענריקט אין בערלין פּאָלי־טעכניק און באקומט רעגם טיטל אינזשינער, שטודירט אין דער סאָרבאָנע פילאָ־זאָפיע.

אין יאָר 1941 באוועגט ער

(המשך אויף זייט 9)

פתב-עת
של היהדות הדתית הרומנית

ב"בוקרשט
מספר 274
ר"ח אייר תשל"ב

דברי תורה
מאת חכמי רומניא וגאוניה

ליקוט הרב יצחק מאיר מרילוס בוקרשט

לפרשת אחרי

„כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ד" תטהרו (ט"ז—ל"מד) יתבאר על פי מאמר הכתובים איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם לפעול מעל בד" (במדבר ה—ואו) כי כל חטא שחטא אדם לחבירו, יש בו גם משום מעילה נגד הקדוש ברוך הוא שצוה על הדבר נמצא שבכל עבירה שבין אדם לחבירו יש בה גם עבירה שבין אדם למקום. וצריך איסוא לשוב גם ל"ה שחטא בזה הענין נגד המקום וזה ענין הכתיב כי ביום הזה יכפר אף על פי שעצומו של יום מכפר מכל מקום עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם שחטאתם לחבירכם. לפני ד" תטהרו שלא תחשבו שאחר שנפרעתם מחבריכם אין צורך ליום הכפורים שיכפר אלא לפני ד" אותו החלק שה-כפתם בזה למקום תטהרו ונראה שזה מה שאנו אומרים בסדר הוידוי על חטא שחטאנו לפניך בגזל בלשון הרע וכן כולם ול-כאורה מלת לפניך כמיותרת אבל הכוונה שתכפר לנו על אותו החלק שחטאנו לפניך באותן הע-ניינים ועל אותו החלק שתסאנו להבירנו נרצה את חברינו שלא ידמה החוטא מה בכך שחטאתי נגד קרוץ מחומר כי בזה מעל מעל בד" שהאדם נברא בדמות דיוקנו של הקדוש ברוך הוא כנאמר (בראשית ט"—כ"ז) „ויברא אלקים את האדם בצלמו" ונאמר כי קללת אלקים תלוי (דברים כ"א—כ"ז) ר"שי שם „וזלזול של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו" והמכזה את האדם כמכזה את הקדוש ברוך הוא ומסיים הקרא „והשיב את אשמו בראשו" שעל הרוב מסר-בים מלהתפייס בעבור שכל אחד תולה האשם בחבירו, לכן אמר שכל אחד ישיב אשמו בראשו יתלה האשם בו בעצמו ואז כל אחד ישתדל לפייס את חבירו וזה גם כן הפירוש כי ביום הזה יכפר אבל עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם שתפייסו איש את רעהו ואז לפני ד" תטהרו וטהר אתכם גם כנגד שזלזלתם בכבודו יתברך.

הרב דוד מאסקאוויטש
נאסוד

לפרשת אחרי

(ט"ז—ט"ז)

„וכפר על הקדש מחטאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאותם" ופירוש רש"י אף על פי שהם טמאים שכינה ביניהם ונר-אה על פי מה שדרשו חז"ל על הפסוק „הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם" (בבא מציעא ל"-ג) הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים שמגגות נעשות להם כז-דונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות והטעם יען שהתלמוד חכם עוסק בתורה ואמרו חז"ל (אבות ג' משנה ג') „מנין אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה" ואמרו חז"ל „מימם שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך אלא ד' אמות של הלכה" (ברכות ח) (ובכתובות קי"א) והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכי-נה ועוד בכמה מקומות בש"סכי כבוד ד' חופף על התלמוד חכם וכשחוטא הוא כלשון הכתיב עד שהמלך במסבו (שיר א—יב) ודרשו חז"ל (שבת סח) בעוד ששיח רבינו היה בהר לקבל ה-לוחות עשו ישראל את העגל וזה כחונת הכקרא וכפר על הקודש על אלו שצריכין להיות יותר מוסמאות בני ישראל אנשים בינונים אשר אינם בגדר קדושים והטעם וסמ-שעיהם לכל חטאתם מה שנחשב לבני ישראל הסבוטים רק לחטאת וטוגג נחשב אצל קדשי בני יש-ראל לפגם משום שהם מדובקים בתורה ומסילא-בשכינה וכן יעשו אם הוא עושה הטוב והישר מלשון „כן בנות צלפחד דוברות" אז הוא נעשה לאהל מועד שהוא ד' אמות של הקב"ה אהלו של הקב"ה ואם תרצה לומר הרי חז"ל (סוטה ג) אין אדם עובר עבירה אלא אם אם כן נכנס בו רוח טמות ואין השכינה שורה אלא על חכם (שבת צ"ב ונדרים ל"ח) ואז אין שייך לומר עד שהמלך במסבו לזה אמר השוכן אתם בתוך טומאותם אף על פי שהם סמאים שכינה ביניהם ומפני זה גדול עוונת וצריכין כפרה ביותר.

הרב ר'יצחק קונסטאדט
האבד דקק ראדיוויץ
בהסברת המלקט

לפרשת קדושים

„קדושים תהיו כי קדוש אני ד' אלקיכם„ (יט—ב).

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ד' אלקיכם (יט ג') אל תפנו אל האלילים אני ד' אלקיכם (יט—ד) שמעתי שיש בזה מליצה שהכתוב מדבר נגד נ' כתות בישראל המובחר שבהם קדושים תהיו תלמידי חכמים העוס-קים בתורה ומצוה אמר להם אני ד' אלקיכם הב' כנגד אלה שאין עוסקים בתורה יהודים מן השוק שעל כל פנים נזהרים בכבוד אב ואם ושומרים שבת אמר גם כן אני ד' אלקיכם, ה'ג ידבר כנגד אלה הפושעים שאפילו כבר עוברים על כל התורה אבל על כל פנים אין פונים אל האלילים ואין מתער-בין בגוים אמר גם כן אני ד' אלקיכם מפני שעדיין לא נתייאש מהם אולי ישובו הם או הדור שיבוא מהם יהיו מאמינים וזה לפי שיטת רבי מאיר שאמר (קידושין ל"ו) להפך מסברת רבי יהודא שדורש שם המקרא (דברים, יד—א) בנים אתם לד' אליקיכם בזמן שהתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים אין אתם נוה-גים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים שנאמר (ירמי-ה—ד) בנים סכלים המה ואומר (דברים ל-ב) בנים לא אמון בם ואומר (ישעיה—א) זרע מרעים בנים משחיתים וכבר אמ-רתי להמליץ בזה מאמרם. חמץ ובור ברשות הרבים, אינו בר-שותו ועשאו הכתוב כאלו הן ברשותו (פסחים ואו) חמץ זה שנתחמץ כולו וכבר הוא כופר הכל וכור ברשות הרבים שאינו אפיקורס אלא הוא בור ומחלל שבתו ברשות הרבים בפרסיא כבר אינן ברשותו שכבר יצאו מכלל ישראל והם כעובדי כוכ-בים ומזלות לכל התורה ואם כן הרי אתה חושב שכבר נפטרנו מהם והרי כבשר שהרופא גורדו אומר לך שאינו כן אלא עשאן הכתוב כאלו הן ברשותו שעדיין שמו נקרא עליהם ונקראים בנים למקום כדברי רבי מאיר.

מהרב „גלילי זהב מחוז ביסטריצא

המלקט: אף על פי שאין אנו מביאים בעתוננו דברי תורה רק מאת חכמי רומניא וגאוניה-ה ארשה לי הפעם להביא איזה פנינים יקרים שהמה משולבים לד"ת הגל רש"י ז"ל מדגיש שנאמרה פרשה זו בהקהל ספני שרוב גופי התורה תלויין בה ומפרש החתם סופר הקדוש שה-תורה דורשת מן האדם מישראל אינה זו שיהא מתרחק מן הבריות ומובדל מן העולם אלא שיהא דוקא מעורב בין הבריות „בה-קהל" והיסיף על זה הרבי מקוצק לפרש מאמר חז"ל (שבת י-ד עירובין כ"א) „שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים" היינו שלמה תיקן שיהיה האדם מעורב בדעת עם הבריות „עירובין" ויחד עם זה תהיינה „ידיו נטילת מן העולם „נטלות ידים" גם שמעתי מפרשים „בהקהל" כי לא רק בביתו יהא אדם מישראל קדוש וטהר בעוד אשר בחוץ יבוש ביהדותו הפתגם הידוע מהמשכי-לים בשעתם „היה יהודי באהלך ואדם בצאתך (שהביא להתבוללת) אלא בהקהל גם בקהלעם ברחוב בחברה בין מכירים ובין זרים אל תיבוש בקדושתך ופרישותך היהודית ובשם הרב מרישא אפילו בין בני ישראל ישנם יחידים שהם רחוקים מאוד מלה-יות קדושים, אנשים, בעלי דרגה נחותה ביותר, ברם לכשמחבוננים בעם ישראל בכלליותו ובשלמותו אזי מתבלטים טיבו הנעלה תכו-נותיו הנאצלות ומידותיו התרו-מיות של ישראל. מיטשטשים ונעלמים לחלוטין אותם יחידים מושחתים עם מעשיהם הרעים „קדושים תהיו בני ישראל הינם באמת עם של קדושים, כשאהה רואה אותם מנקודת מבט כללית „בהקהל". ובשם הרבי מגור „פרשה זו נאמרה „בהקהל" אדם יכול לזכות בקדושה רק כשהוא מבטל את עצמו מפני הכלל והוא רואה את עצמו כחלק בלתי נפרד מקהל-ישראל אם יש „הקהל" יתכן גם קדושים תהיו כאשר „כל העדה" היא כאיש אחד אז יתכן שיהיו „כולם קדושים".

המלקט

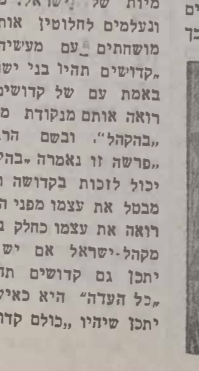

תספרו

מאת הרב יצחק מאיר מרילוס, בוקרשט

„תספרו חמשים יום" (ויקרא כ"נ—מ"ז) ספירת העומר שהננו סופרים ממחרת הפסח עד לחג השבועות לפי צווי התורה „וספרתם לכם ממחרת השבת (ויקרא כ"נ—מ"ו) ספירה זו מאחדת ומ-קשרת את שני החגים פסח ושבועות ליחודה אחת, הספר-שים מתלבטים להסביר לשם מה יש צורך לקשר את שני החגים ולעשותם לחטיבה אחת מה שאינו נהוג אצל חגים אחרים? אין אנו סופרים משבועות לחג הסוכות ולא מחג הסוכות לפסח, והרבה הסברים נאמרו בשאלה זו הרב אורנשטיין ז"ל אומר כי רומזי רמזים דעתם בזה שחג הפסח וחג השבועות מסמלים את שני חדורות שבכל התקופות והזמנים את הדור המבוגר ואת הדור ה-צעיר את הזקנים ובני הנוער. פסח מזכיר לנו את יציאת מצרים, חרות, קריעת ים סוף „וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (שמות י"נ—י"ח) מי דרכו לצאת חומש ומצוייד? הנוער, „ובני ישראל יוצאים ביד רמה" (שמות י"ר—ח) מי דרכו לצאת בקומה זקופה ובראש מורם? הנוער, מי דרכו לעסוק בכל עניני השתחררות משעבוד? הנוער. מאידך חג השבועות מסמל את הדור המבוגר אדם מבוגר כשהוא מתפנה מעס-קיו הוא יושב ולומד תורה בכמעים של חז"ל זקן ויושב בישיבה (בכורות ל') מענין שלפי דברי חז"ל (מכילתא בשלח פרשה ד') הקדוש ברוך הוא הדנים את זה בשתי הופעות, בקריעת ים סוף הופיע כאיש מלחמה ד'איש מלחמה ד'שמו. ר'יהודה אומר הרי זה מקרא עשיר במקו-מות הרבה מניד שנגלה ע-ליהם בכל כלי זיין ואילו בקבלות התורה הופיע כזקן ויושב בישיבה שם „נגלה כזקן מלא רחמים" ונחוץ שלוב בין המבוגרים ובני הנעורים ואלמלא שילוב ביניהם השרשרת נפסקת ונוצר חלל ריק בתולדות האומה על כן צוותה התורה „וספרתם לכם אתם הנוער שמרו על הקשר החדוק עם הדור המ-בוגר כי שניכם יחד מהווים את הפסח ואת השבועות בכוחכם לפועל והצליח שני-החגים אלה הם דורות הצמו-דים וקשורים יחד וכל פירוד עלול לגרום לנזק בלי לתקן ולכן שמרו על הספירה שת-היה תמימה שלמה והדדית ואז יש מקום לברכה ואנחנו נתעכב בספירה עצמה הש-בעה שבועות בין פסח לחג השבועות ידועים במסורת שלנו כ „ימי ספירה" למחרת מיום הראשון של פסח החוב על כל ישראל דתי לספור יום יום לחוד ולכלפי שמדגשת התורה בהצווי שלה וספרתם לכם"משמע שכל אחד ואחד מחוים לספר (מנחות סה) „וההוב שמניית ספירת העומר" תהיה מעומר (ראש סוף פסחים וש"ע או"ח סימן תפ"ט סעיף—א) ואף כי מצוות ספירה ניתנה מהתורה בתנאי „כי תבואו אל הארץ (ו'קרא כג—יוד) תקנו חכמנו ז"ל. לשמור עליה כזכר למקדש (מנחות ס"ו) ולספור בכל תפוצות ישראל שבגולה ולפי שיטת הרמב"ם (הלכות תמי-רין ומוספין פ"ז) אף בחוץ לארץ היא מצוות עשה מן התורה והיות שמצוות ספירת העומר העיקרית ניתנה בה-יותנו בארצנו לא מצרפים לברכתה ברכת שהחינו „משום שאין בה לא זכר לשם הנאה אלא לענמת נפש לחורבן בית מאוינו (ספר המאור לאלפסי) ספירת הימים מחג הפסח עד קבלת התורה היא בכסודה שלנו בעלת ערך כל כך גדול עד שהתורה מכנה את יום טוב של מתן תורה „שבועות" ולפי הקבלה יש חמישים שערי בינה כדי להגיע לספירה העליונה (הפא והריש צרויה) של ההש:חה רמז לזה „הגון" של המלה העבדון במקום תעברו וזה היה הרעיון המיסתורי הסמון בהמקרא „בהוציאך את העם ממצרים העבדון את האלקים על ההר הזה" (שמות ג—יב) זאת אומרת אם תשינו את כל הגון שערי בינה, לרבינו משה הורשה לעבור רק אר-בעים ותשעה שערים מהח-מישים שערי בינה ולא עלה בידו להשיג את השער החמי-שים ובמובן זה מפרשים את המקרא „ותחסרהו מעט מאל-קים (תהילים ה—ואו) שגם הענק הדוחני איש האלקים (דברים לג—א) „משה רבינו שהנסתכל באספקלריא המאירה (יבמות מט) לא היה לאל ידו להשיג את שער החמי-שים (רוקת סי תס"ד).

רבי משה ורבי אברהם אבן עזרא

בֶּן דּוֹרוֹ וִידִידוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַלֵּוִי הָיָה רַבִּי מֹשֶׁה אִבֶּן עֶזְרָא שֶׁנּוֹלַד בְּגְרָנָדָה (1080) כֶּבֶן לְהוֹרִים עֲשִׁירִים, אֲבָל נַעֲשָׂה עָנִי וְנָדַד מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. מִשָּׁרֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁחִבֵּר נִמְצָאִים הַרְבֵּה בְּמַחְזוֹרֵי הַסְּפָרַדִּים.

לְפָרְסוּם יוֹתֵר גָּדוֹל מֵרַבִּי מֹשֶׁה זָכָה רַבִּי אַבְרָהָם אִבֶּן עֶזְרָא שֶׁנּוֹלַד בִּשְׁנַת 1092 בְּסְפָרַד הַנּוֹצְרִית. הוּא חַי זְמַן רַב בְּסְפָרַד הַדְּרוֹמִית, אֲבָל הָכְרַח לַעֲזֹב אֶת הָאָרֶץ. אִבֶּן עֶזְרָא נָדַד מִמְּדִינָה לְמְדִינָה. הוּא בָּא לְמְצָרִים וְאוּלַי גַּם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּלְבָבֶל. יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר שָׁנִים חַי בְּעָרִים שׁוֹנוֹת בְּאֵשְׁלְיָה. מִשָּׁם הִמְשִׁיךְ לְצָרְפַת הַצְּפוֹנִית וְהַדְּרוֹמִית וּלְלוֹנְדוֹן. בְּסוֹף יָמָיו הוּא חָזַר לְאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ. הוּא נִפְטַר בְּעִיר קְטָנָה עַל גְּבוּל אַרְגּוֹן (1167).

רַבִּי אַבְרָהָם אִבֶּן עֶזְרָא, שֶׁהָיָה גָּדוֹל בְּתַלְמוּד וּבְדִקְדּוּק, פֵּרֵשׁ אֶת הַתַּנַ"ךְ בְּדֶרֶךְ חֲדָשָׁה. בְּפֵרוּשָׁיו הִשְׁתַּדֵּל אִבֶּן עֶזְרָא לִמְצֹא אֶת הַפְּשָׁט עַל־פִּי הַדִּקְדּוּק וּבְאוּר הַמִּלִּים.

סוֹפֵר אַחֵר הָיָה הַנּוֹסֵעַ הַמְּפָרְסָם בִּנְיָמִין מִטּוּדֶלָה. בִּשְׁנַת 1160 נָסַע מִסְּפָרַד לְצָרְפַת, לְאַשְׁלְיָה, לְיָוָן וּלְתַרְכִּיָּה. מִשָּׁם הִמְשִׁיךְ דַּרְכּוֹ אֲנַטוֹלְיָה וְסוּרְיָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אַחַר כָּךְ הִגִּיעַ גַּם לְבָבֶל. בְּשׁוּבוֹ לְאֵירוֹפָּה בִּקֵּר בְּצָרְפַת הַצְּפוֹנִית וּבְגֶרְ־מַנְיָה. בְּסִפְרוֹ „מַסְעוֹת בִּנְיָמִין" מְתָאֵר הוּא אֶת הָאֲרָצוֹת הָלָלוּ וּבִקְּרָם אֶת מַצַּב הַיְּהוּדִים. סִפְרוֹ שֶׁל רַבִּי בִּנְיָמִין נַעֲשָׂה לְמָקוֹר יָקָר לְדִבְרֵי יְמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל זְמַנּוֹ.

„ברית עברית עולמית"
התרגום הרומנית בעמוד 4

ידיעות

ה„ז'וינט" ולימוד הדתי

בתקציבו לשנת 1972 קבע ה"ז'וינט" סכום של מיליון דולר לטיוע ולימוד הדתי. לדברי מר שמואל האבר, סגן יו"ר ועד הפועל של ה„ז'וינט" ההקצבה ש-145 הישיבות שב-ישראל מקבלות בכל חודש, מגיעה ל-10—15 אחוזים מתקציביהן. בהן לומדים 20.000 סטודנטים. עוד 30 ישיבות אחרות מקבלות הקצבות פחמים בשנה. את ההוצאות של הי-שיבות בעבור עזרה רפואית וסוציאלית משלם ה„ז'וינט" מקר-נותיו.

ה „ז'וינט" מסייע את לימוד הדת גם בארצות אחרות, בהן קיימות קהילות יהו-דיות. בשנת 1971 קבלו 800 רבנים בורסות, 214 חוקרים בשטח הדת, וההסטוריה והתר-בות היהודית קבלו מענקים ותמיכות כס-פיות לפרסום מחקריהם. גם לחורים צעירים הוענקו תמיכות נוס-פות לשם שכלול ידי-עותיהם.

ה „ז'וינט" שם לב במיוחד לליחוד הדת בצרפת, היות והזעדות היהודיות גדלו שם עקב הגירת היהודים מצפון אפריקה.

פקולטה לפילוסופיה יהודית

באוניברסיטת בר-אילן, בישראל, התקיי-מה הוכחת הפקולטה לפילוסופיה יהודית. זו היא תקרא בשם רבה הראשי של צרפת, יעקב קפלן. בטקס השתתפו פרופסי הקהילות מצרפת.

לוחם נגד האנטי-שמיות

ידידיו של הסופר האנגלי ג'יסט פארקר חגגו את יום הולדתו במלואת לו 75 שנים. ד'ר ג'יסט פארקר הק-דיש את זמנו למלחמה נגד האנטישמיות ולה-פרכת והמשפטים הקדו-מים לנבי היהודים. מספר הגון מספריו מטפל בנושאים יהודיים.

ספרים חדשים

בהוצאת הופמן ו-קאמפה בהמבורג הו-פיע הספר „גרמניה ויהודיה, ספר נגד משפטים קדומים" מאת גאורג: ציוויר. בהוצאת סקריבנר'ס סונס בניו-יורק הופיע המחקר של איליס ריבקין: „הצגת וחולדות היהודים בפי-רוש חדש לגמרי"

„יהודי תימן" הוא הספר של מנחם קפליוק. הספר תורגם לספרדית מאת בראו'א ברוקי דה מאיליס והופיע לא מזמן בהוצאת הביבלו-טקה פופצר „זודיא" בבואנוס-אירס.